

2023 METŲ VEIKLOS ATASKAITA

Vilnius

2024

ĮŽANGINIS ŽODIS.....	4
1. BENDRA INFORMACIJA.....	7
1.1 Nacionalinės šeimos tarybos misija, statusas ir struktūra.....	7
2. NACIONALINĖS ŠEIMOS TARYBOS 2023 M. VEIKLOS PRIORITETAI	
2.1. Bendradarbiavimo diskursas kuriant šeimai palankią aplinką nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu.....	9
2.1.1. Šeimos politikos srityje veikiančių organizacijų bendradarbiavimo stiprinimas.....	9
2.1.2. Bendradarbiavimas su Nacionaline sveikatos taryba.....	13
2.1.3 Kompleksinio požiūrio į smurto artimoje aplinkoje problemos sprendimas.....	14
2.2. Dalyvavimas formuojant efektyvią šeimos politiką, stebėseną ir vertinimą.....	16
2.2.1. Demografijos klausimas šeimos politikos kontekste.....	16
2.2.2. Diskusija dėl šeimos stiprinimo politikos Lietuvoje.....	21
2.2.3. Šeimai palankios aplinkos indekso kūrimo procesas.....	22
2.2.4. Šeimoms, atsidūrusiems krizinėje situacijoje, kompleksinės pagalbos būtinybės užtikrinimas.....	22
2.2.5. Siūlymai LR Seimui, LR Vyriausybei, ministerijoms aktualiais šeimos politikos ir vaiko teisių apsaugos bei vaiko gerovės užtikrinimo.....	24
3. NACIONALINĖS ŠEIMOS TARYBOS 2022–2025 METŲ STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS.....	27
3.1. Institucijos valdymas.....	29
3.2. Tarybos posėdžiai, tarpinstituciniai pasitarimai ir renginiai.....	30
PRIEDAI:	
1 Priedas. Metodinis leidinys „Pagalba besiskiriančioms šeimoms“.....	34
2 Priedas. Nacionalinės šeimos tarybos ambicija Valstybės pažangos strategijai „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ – Tvirta, ekonomiškai saugi, darni ir naujai gyvybei bei oriai senatvei pasirengusi šeima.....	63

ĮŽANGINIS ŽODIS

Tretieji veiklos metai Tarybai buvo paženklinami mūsų gerbiamos pirmininkės dr. Ramunės Jurkuvienės netektimi. Nuo Tarybos įkūrimo iki pat mirties ji atsakingai ir nuoširdžiai dirbo Lietuvos šeimų labui, puoselėjo dialogo, bendradarbiavimo kultūrą, taip skatindama elgtis ir Tarybos narius bei kitus bendradarbius. Ramunės pavyzdys, kartu išgyventa patirtis įkvepia tęsti numatytus siekius ir darbus.

Praeitais metais Taryba orientavosi į vieną iš prioritetinių veiklos krypčių – bendradarbiavimo stiprinimą tarp šeimos politiką formuojančių valstybės ir savivaldybių institucijų, su šeimų organizacijomis ir pagalbą šeimoms teikiančiomis organizacijomis, pagaliau su pačiomis šeimomis. Tad neatsitiktinai ir Metinio pranešimo tema – bendradarbiavimas.

Metai prasidėjo susitikimu su Nacionalinės sveikatos tarybos (NST) atstovais siekiant nusistatyti bendras veiklos sritis, kuriose tarybos galėtų bendradarbiauti, keistis informacija. NST organizuota konferencija, kurioje NŠT deleguota atstovė skaitė pranešimą vaikų fizinio aktyvumo tema, jungtinė apskritojo stalo diskusija dėl psichotropinių medžiagų vartojimo vaikų ir paauglių tarpe – tai yra abiejų tarybų bendro darbo rezultatas. Sykiu tai buvo ir tęstinė Tarybos veikla psichotropinių medžiagų vartojimo klausimu – 2022 m. apskritojo stalo diskusija Tarybos iniciatyva įvyko Utenos apskrityje, pateiktos rekomendacijos kompetentingoms institucijoms. Atsižvelgiant į problemos aktualumą pastaruoju laikotarpiu, šeimų tarybų / komisijų išreikštus poreikius apskritojo stalo diskusija buvo surengta ir 2024 m., orientuojantis į šeimų išgyvenamus iššūkius regionuose dėl vaikų ir paauglių psichotropinių medžiagų vartojimo. Kompleksinių paslaugų šeimoms srityje tęsė darbą dr. Ramunės Jurkuvienės suburta jungtinė Nyderlandų ir Lietuvos darbo grupė, parengusi leidinį – metodinę priemonę darbui su besiskiriančiomis šeimomis. Leidinys buvo pristatytas LR Seime, o 2024 m. ir jungtiniame

Tarpžinybinės vaiko gerovės tarybos prie LR Vyriausybės ir Šeimos politikos posėdyje, įvertintas kaip reikšmingas ir savalaikis įrankis su šeimomis dirbantiems specialistams. Metodinė priemonė pateikiama šios Ataskaitos priede, tačiau reikia turėti galvoje ir tai, kad leidinys nėra visiškai baigtas – rengėjos toliau testuoja metodinę priemonę per praktikų veiklą, keičia ir pildo atsižvelgdamos į pateikiamas pastabas, pasiūlymus. Kitas Tarybos bendradarbiavimo pavyzdys – apskritojo stalo mokslininkų, praktikų, kompetentingų institucijų atstovų, NVO, policijos pareigūnų diskusija Vilniaus r. savivaldybėje, organizuota tenykštės šeimos tarybos iniciatyva ir įvairių savivaldybių atstovams dalyvaujant gyvai bei nuotoliniu būdu. Rezoliucijos tekstas, su kuriuo galima susipažinti Ataskaitoje, išsiųstas svarbiausioms valstybės institucijoms, socialines paslaugas teikiančioms įstaigoms byloja apie vykusios diskusijos svarbą ir produktyvumą.

Iš bendradarbiavimo su valstybės institucijomis pavydžių paminėtinas Tarybos narių ir administracijos darbuotojų susitikimas su šalies Respublikos Prezidentu ir jo patarėjais. Susitikime aptarti Lietuvos šeimų gerovės, demografinės situacijos klausimai, siūlymai, kaip reikėtų stiprinti ekonominį šeimų saugumą, skatinti išsipareigojimus šeimai, jos tvarumą, atvirumą ir pagarbą gyvybei.

Taryba, atkreipdama dėmesį į demografines problemas, parengė pasiūlymą Valstybės pažangos strategijai „Lietuva 2050“ įtraukti atskirą ambiciją „Tvirta, ekonomiškai saugi, darni ir naujai gyvybei bei oriai senatvei pasirengusi šeima“. Pasiūlymas buvo pateiktas LR Vyriausybei, Seimo nariams, pristatytas Ateities, Socialinių reikalų ir darbo komitetuose.

Toliau aktyviai bendradarbiauta su LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija – Tarybai dalyvaujant jungtinių Tarpžinybinės vaiko gerovės tarybos prie LR Vyriausybės ir Šeimos politikos komisijos posėdžiuose,

per renginius, keičiantis informacija aktuliais vaiko ir šeimos gerovės klausimais bei kitais formatais. Jau treči metai vyksta dialogas su Ministerijos atstovais dėl Šeimai palankios aplinkos indekso kūrimo. Tarybos siūlymas – kurti instrumentą, kuris leistų stebėti ir vertinti šeimos politikos ir jos priemonių įgyvendinimą valstybiniu ir savivaldybių lygiu, padėtų siekti šeimos būklės ir demografijos tendencijų gerinimo. 2021 m. Tarybos iniciatyva buvo parengta ir viešai pristatyta šeimos indekso teorinių prielaidų studija. Tikimės, kad bendromis tarpinstitucinėmis pastangomis pavyks sutarti ir rasti išteklių tokio instrumento kūrimui.

Taryba plėtojo bendradarbiavimą su šeimų tarybomis / komisijomis regionuose. Po savivaldybių tarybų rinkimų 2023 m. atsinaujina arba naujai kuriasi savivaldybių šeimų tarybos. Nacionalinė šeimos taryba stengiasi padėti savivaldybių taryboms sustiprinti veiklą tiek organizacine, tiek turinio prasme – rengiant susitikimus aktualiomis temomis, siunčiant informaciją, konsultuojant tarybų organizavimo klausimais. Tarybai rūpi, kad vyktų dalijimasis gerąja patirtimi tarp savivaldybių, kad būtų mokomasi vieni iš kitų patirties. Tai vyksta per bendrus susitikimus, kurie aprašyti Ataskaitoje, o taip pat palaikant ryšius tarp savivaldybių atstovų, lankantis vieniems pas kitus. Iš šios patirties kilo projektas išsamiau susipažinti su tarybomis / komisijomis regionuose organizuojant atstovų focus grupių susitikimus nuotoliniu būdu. Tyrimas bus apibendrintas Tarybos Metiniame pranešime. Renkama informacija rodo, kad tokios tarybos / komisijos savivaldybėse yra ištekliai šeimų gerovės stiprinimui, papildomas instrumentas surinkti informaciją apie šeimų būklę ir poreikius, tikslingai intervenuoti ar vykdyti prevenciją. Tai yra šeimų dalyvavimo, įtraukimo modelis, kuriant jų pačių gerovę.

Ataskaitoje atspindėta ir įprasta, mažiau viešai matoma Tarybos veikla – posėdžiai, tarpinstituciniai pasitarimai, pateiktos ekspertinės nuomonės ir siūlymai teisės aktų projektams.

Tarybai baigiant kadenciją galima įvertinti nuveiktus darbus, pasiekimus ir iššūkius. Dirbta išties intensyviai ir sutelktai, tačiau iššūkių netrūko. Visgi svarbiausia – tikėjimas, kad šeimos yra visuomenės gėris ir potencialas, kurį privalu saugoti ir į kurį verta investuoti, ir tik veikdami drauge galėsime pasitarnauti šeimų ir visos valstybės labui.

Nuoširdžiai dėkoju tarybos nariams ir sekretoriato darbuotojoms už kiekvienos ir kiekvieno indėlį į bendrą darbą, išreikštą pasitikėjimą, nuolatinę pagalbą ir palaimą man šiuos metus vadovaujant Tarybai.

Nacionalinės šeimos tarybos narė,
laikintai atliekanti Tarybos pirmininko funkcijas
dr. Lijana Gvaldaitė

1. BENDRA INFORMACIJA

1.1. Nacionalinės šeimos tarybos misija, statusas ir struktūra

Nacionalinės šeimos tarybos (toliau – Taryba) misija – teikti Seimui ir Vyriausybei patariamąją ir ekspertinę nuomonę formuojant nuoseklią šeimos politiką, aiškiai apibrėžiant šeimos politikos kryptis ir tikslus, nustatant prioritetus, kuriant bendradarbiavimo mechanizmus tarp šeimų (jas atstovaujančių ir su jomis dirbančių organizacijų) ir atsakingų už šeimos politiką institucijų (ministerijų bei savivaldybių), kartu atliekant šeimos politikos įgyvendinimo stebėseną.

Tarybos veiklą reglamentuoja Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo 8 ir 9 straipsniai ir LR Seimo 2019 m. gruodžio 17 d. nutarimas Nr. XIII-2704 „Dėl Nacionalinės šeimos tarybos nuostatų patvirtinimo“.

Tarybos sudėtis patvirtinta 2020 m. birželio 4 d. LR Seimo nutarimu Nr. XIII-3014, kurią sudaro 15 narių:

penki savivaldybių Šeimos tarybų atstovai, trys mokslo ir studijų institucijų atstovai, tyrinėjantys šeimos politikos klausimus, septyni šeimų organizacijų ir su šeimomis dirbančių organizacijų atstovai.

2020 m. spalio 1 d. LR Seimo nutarimu Nr. XII-3323 dr. Ramunė Jurkuvienė paskirta Nacionalinės šeimos tarybos [pirmininke](#).

2023 m. birželio 9 d. mirus Nacionalinės šeimos tarybos pirmininkei Ramunei Jurkuvienei, 2023 m. birželio 12 d. LR Seimo Valdybos sprendimu Nr. SV-S-996 pavesta Nacionalinės šeimos tarybos narei Lijanai Gvaldaitei laikinai, iki nuolatinio Nacionalinės šeimos tarybos pirmininko paskyrimo, atlikti Nacionalinės šeimos tarybos [pirmininko funkcijas](#).

1 pav. Tarybos nariai (iš kairės): Rima Sitavičienė, Kristina Malinovska, Daiva Riklienė, Dalia Vilkauskienė (nuotoliu), Inga Rukšėnienė, Vytis Turonis, prof. dr. Roma Jusienė, dr. Lijana Gvaldaitė

TIKSLAS

Tarybos veiklos strateginis **tikslas** – dalyvauti formuojant efektyvią šeimos politiką, siekiant sudaryti būtinas teisinės, socialinės, ekonominės, kultūrinės ir kitas sąlygas, stiprinančias šeimą, skatinančias jos stabilumą ir visavertį funkcionavimą.

PRIORITETAI

Tarybos 2023 m. pagrindiniai **veiklos prioritetai**:

- Pagalbos asmenims, atsidūrusiems krizinėje situacijoje užtikrinimas, atkreipiant dėmesį į paauglių krizines situacijas, stiprinant pagalbos plėtrą per kompleksines paslaugas šeimoms, kuriose auga paaugliai, turintys emocijų / elgesio sutrikimų ar negalią.
- Šeimoms, išgyvenančioms krizinį nėštumą, kompleksinės pagalbos būtinybės užtikrinimas.
- Šeimos politikos srityje veikiančių organizacijų bendradarbiavimo stiprinimas, jų iškeliamų problemų ir lūkesčių analizavimas, viešų diskusijų rengimas bei pasiūlymų dėl situacijos gerinimo teikimas, siekiant kad šeimų interesams būtų tinkamai atstovaujama valstybės ir vietiniu lygmenimis.
- Šeimai palankios aplinkos matavimo indekso parengimo tęstinumas, sukuriant šeimos vertinimo ir stebėsenos kriterijus, siekiant šeimos būklės analizavimo ir šeimos gyvenimo kokybės bei demografinių duomenų gerinimo.

2. NACIONALINĖS ŠEIMOS TARYBOS 2023 M. VEIKLOS PRIORITETAI

2.1. Bendradarbiavimo diskursas kuriant šeimai palankią aplinką nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu

2.1.1. Šeimos politikos srityje veikiančių organizacijų bendradarbiavimo stiprinimas

Šeimos politikos efektyvumui įtakos turi atsakingų institucijų tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Šeimos stiprinimas organizuojamas ir įgyvendinamas taikant institucinę šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo sistemą. Siekiant kurti aplinką, kuri yra saugi, patraukli šeimoms, ugdyti teigiamą visuomenės požiūrį į šeimą kaip visuomenės ir valstybės pagrindą, stiprinti šeimos gebėjimus įgyvendinti šeimos funkcijas ir įveikti kylančius iššūkius, vien socialinių priemonių bei paslaugų pritaikymo nepakanka, todėl svarbu suvienyti visų subjektų pastangas įvairiose srityse (sveikatos, švietimo ir pan.) ir rengti suderintas kompleksines priemones. Tačiau nepakankamas skirtingų valdžios lygių ir institucijų bendradarbiavimas bei veiklos koordinavimo problemos yra vieni svarbiausių veiksnių, trukdančių sėkmingiau formuoti šeimos politiką. Prie svarbių šeimos politiką apsunkinančių veiksnių ekspertai priskiria ir interesų atstovavimo klausimus, t. y. šeimos advokacijos trūkumą bei formalų nevyriausybinų organizacijų įtraukimą į šeimos politikos klausimų sprendimą¹.

Viena iš menko šeimų įsitraukimo į sprendimų priėmimo procesus priežasčių – sprendimus priimančių institucijų uždaramas. Mažai dėmesio skiriama sprendimus priimančių institucijų darbuotojų kompetencijų bei nuostatų dėl bendradarbiavimo su nevyriausybinio sektoriumi, dirbančių šeimos gerovės srityje, stiprinimui. Pasigendama nuoseklios sprendimus priimančių institucijų komunikacijos su vietos bendruomenėmis bei šeimų organizacijomis ar su šeimomis dirbančiomis nevyriausybėmis organizacijomis, ypač vietos savivaldos lygmeniu. Egzistuojantis komunikacijos modelis bei darbo bendram tikslui stoka kartais trukdo efektyviai užtikrinti paslaugų šeimoms prieinamumą ir plėtrą pagal šeimų poreikius. Tai sudaro prielaidas pagerinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą, paslaugų šeimai efektyvumą ir paslaugų šeimoms plėtros galimybes².

Todėl vienas iš Tarybos veiklos prioritetų – skatinti šeimos politiką formuojančių valstybės ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimą, palaikyti ryšius su šeimomis,

šeimų organizacijomis ir pagalbą šeimoms teikiančiomis organizacijomis – kurti bendradarbiavimo ir informacinės sklaidos tinklą, aktyvinant bendruomenes stiprinti šeimos institutą.

Taryba, teikdama pasiūlymus „Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos šeimos politikos stiprinimo plėtros programos pažangos priemonės (toliau – Priemonė) Nr. 09-004-02-05-06 „Stiprinti atstovavimą šeimos interesams ir keisti stigmatizuotą visuomenės požiūrį į tam tikras šeimas“ aprašui, pažymėjo, kad Šeimos tarybos / komisijos sukūrimas savivaldybėse įtvirtintas 2018 m. įsigaliojusiame Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 14 straipsnyje, kuriame apibrėžiama Savivaldybių kompetencija šeimos politikos srityje – „Savivaldybės taryba sudaro šeimos komitetus ar komisijas, gali sudaryti savivaldybės šeimos tarybą.“ Tačiau visuomenėje stokojama informacijos apie šeimos tarybų / komisijų funkcijas. Be to, ne visos savivaldybės yra įsteigusios šeimos tarybas, kurios galėtų svariai padėti įgyvendinti šeimos atstovavimo ir stiprinimo funkcijas, stiprinti savivaldybės institucijų ar įstaigų ir šeimų organizacijų bei su šeimomis dirbančių organizacijų bendradarbiavimą vietos savivaldos lygmeniu. 2021 m. pabaigoje, t. y. praėjus 5 metams nuo įstatymo priėmimo, tik 60 proc. savivaldybių turi sudariusios šeimos tarybas ar komisijas. Šeimos tarybas buvo įsteigusios 12 savivaldybių, o šeimos komisijas – 27 savivaldybės. Viena savivaldybė (Švenčionių rajono savivaldybė) įsteigusi ir šeimos tarybą, ir šeimos komisiją³. Įgyvendinant priemonę Vyriausybė planuoja, kad 2030 metais 85 proc. savivaldybių bus sukūrusios šeimos tarybas ar komisijas.

Tarybos manymu, būtų tikslinga siekti 95 proc. Įstatymo nuostatų įgyvendinimo, t. y. kad visose savivaldybėse būtų sukurtos šeimos tarybos ar komisijos. Tik kiekviename savivaldybėje veikiant šeimos tarybai (komisijai) galima tikėtis Priemonės III skyriuje nurodytų plėtros programos pažangos priemonių veiklų įgyvendinimo ir jų rezultato – gerinti aplinką šeimai, siekiant didinti gimstamumą ir

gyvenimo kokybę bei sudaryti sąlygas derinti darbo ir šeiminius įsipareigojimus.

2023 m. spalio 6 d. Taryba susitiko su naujai sudarytų Šeimos tarybų / komisijų atstovais iš 30 skirtingų savivaldybių. Susitikimo metu Tarybos narė, laikinai atliekanti Tarybos pirmininko funkcijas, Lijana Gvaldaitė pristatė Nacionalinės šeimos tarybos misiją ir tikslus. Vilkaviškio r., Vilniaus r., Telšių r., Biržų r. ir Alytaus miesto savivaldybių Šeimos tarybos / komisijos pirmininkai pasidalijo gerą patirtimi, suteikė abiem pusėms daug žinių ir galimybę plėtoti bendravimo ryšius ir bendradarbiavimą stiprinant šeimos politiką Lietuvoje.

Siekiant prisidėti prie šeimos tarybų / komisijų plėtos savivaldybėse, Taryba aktyviai bendradarbiavo su savivaldybėmis, konsultavo dėl šeimos tarybų / komisijų steigimo, jų veiklos stiprinimo. Tarybos tyrimo metu paaiškėjo, kad 2021 metų pabaigoje 60 proc. savivaldybių buvo įsteigusios šeimos tarybas / komisijas, o 2023 m. duomenimis 70 proc. savivaldybių turi 42 šeimos tarybas / komisijas.

¹ Raminta Jančaitytė. Šeimos politikos formavimas Lietuvoje. Daktaro disertacija. 2011. MRU

² Nacionalinės šeimos tarybos 2021 metų veiklos ataskaita. <https://seimostaryba.lt/metines-ataskaitos/>

³ <https://seimostaryba.lt/savivaldybiu-seimos-komisijos-tarybos/#>

2 pav. Šeimos tarybų / komisijų žemėlapis

ŠEIMOS TARYBŲ / KOMISIJŲ VEIKLOS PRIORITETAI

Savivaldybių šeimos tarybų / komisijų paskirtis – padėti įgyvendinti savivaldybės funkcijas stiprinant šeimos politiką savivaldybėje ir plėsti bendradarbiavimą tarp savivaldybės institucijų ar įstaigų ir nevyriausybinį organizacijų, dirbančių ar joms atstovaujančių.

Savivaldybės šeimos taryba / komisija analizuoja, stebi ir vertina savivaldybės teisės aktų, darančių įtaką šeimų padėčiai savivaldybėje, rengimą ir įgyvendinimą, teikia savivaldybės tarybai siūlymus dėl savivaldybės

prioritetų, susijusių su šeimos stiprinimu savivaldybėje, nustatymo ir šeimoms aktualių klausimų sprendimo, teikia savivaldybių institucijoms ir įstaigoms siūlymus dėl šeimos stiprinimo savivaldybėje veiksmų įgyvendinimo tobulinimo.

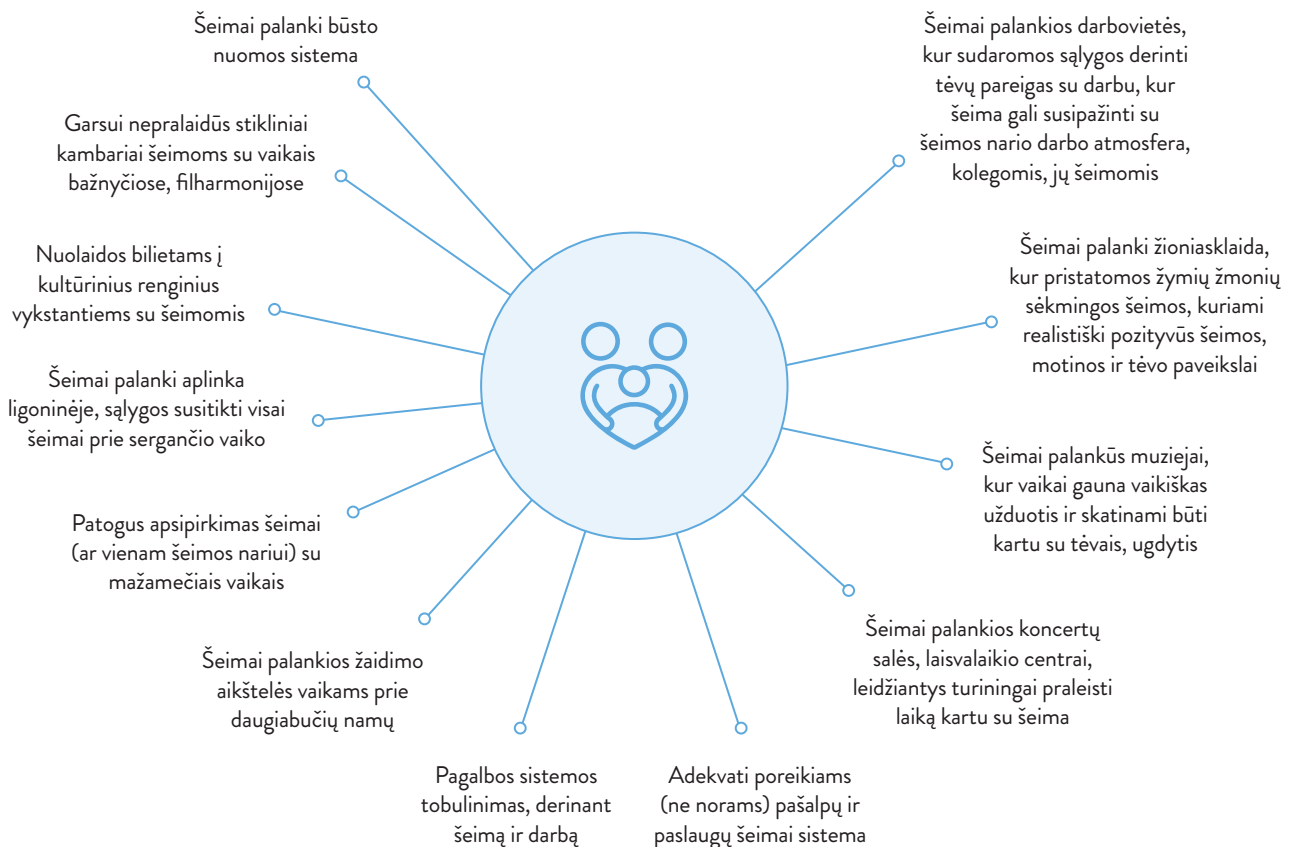
SPRĘSTINOS ŠEIMŲ IŠSAKYTOS PROBLEMAS SAVIVALDYBĖSE

- Bendradarbiavimo tarp NVO, sveikatos centrų, vaikų dienos centrų, senjorų užimtumo centrų, trūkumas.

- Nepakankama sveikatos priežiūra. Gydytojų specialistų trūkumas, menka gydytojų motyvacija dirbti regionuose. Sveikatos apsaugos sistemos pertvarka orientuota į regionų centrus (GMP, pavėžėjimas, ambulatorinės slaugos paslaugos paciento namuose, paliatyvi pagalba, Sveikatos centrų steigimas ir kt.).
- Vaikų emocinės elgesio problemos, psichotropinių medžiagų vartojimas ir pagalba bei reabilitacijos paslaugų stoka.
- Tėvų dėmesio, atsakomybės, kontrolės savo vaikams trūkumas. Tėvų įtraukimas į švietimo bendruomenių veiklą. Mokyklų uždarymas regionuose mažinant mokinių skaičių – taip didinamos demografinės problemos, nes regionai tampa vis mažiau patrauklūs jaunoms šeimoms. Būsto jaunoms šeimoms problema regionuose.
- Specialistų, ypač psichologų, psichoterapeutų savivaldybėse trūkumas. Daugumoje jų darbui su šeimomis yra pridėta papildoma funkcija, taip pat turėtų atsirasti šeimos politiką kuruojantis specialistas arba visas skyrius. Trūksta specialistų nuolatiniam bendradarbiavimui su šeimomis.
- Mažas paslaugų perdavimas NVO. NVO dirbančių su šeimomis stiprinimas, skatinimas dalyvauti projektuose, NVO lyderių ugdymas.

Problemos	Klientų situacija	Gyvenimo erdvė	Užimtumas	Sveikatos būklė	Nusiteikimas kitų šeimų atžvilgiu
Skurdas	Vieno tėvo ar vienos mamos	Atotolio šeimos, tėvai ir vaikai gyvena skirtinguose namų ūkiuose, ar šalyse	Abu tėvai dirbantys visą dieną (kartais su viršvalandžiais)	Ūmia liga susirgusiųjų žmonių šeimos	Pagelbstinčios kitoms šeimoms
Priklausomybės	Turinčios 3 ir daugiau vaikų	Krizę išgyvenančios ant skyrybų slenkščio esančios	Viena mama/ tėvas, dirbantys 12 val./ d., kartais naktimis	Epilepsija ar psichine liga sergančiųjų šeimos	Besiburiančioms į savipagalbos grupes šeimos
Smurtas	Turinčios slaugomą vaiką	Išsiskyre, sukūrę kitą šeimą, bet yra vaikai iš buvusios šeimos	Tėvų, nuolat keičiančių gyvenamą vietą šeimos (statybininkai, geologai, ambasadoriai...)	Sutrikusios raidos ar vaikų globos namuose užaugusiųjų šeimos	Laukiančios pagalbos iš kitų
Socialiniai įgūdžiai	Turinčios slaugomą išplėstinės šeimos ligonį ar neįgalų	Nuolat besikeičiančių partnerių	Dirbančiųjų sezoninius darbus tėvų šeimos	Dažnai sergančių vaikų šeimos	Besipriešinančios pagalbai
Bedarbystė	Vienas iš tėvų ligonis ar neįgalus	Gyvenantys kartu su tėvais ar giminaičiais dėl būsto problemų	Nuteistųjų ar grįžusių iš įkalinimo įstaigų šeimos		

1 lentelė. Šeimų poreikių galimi pūviai Vilkaviškio rajono savivaldybėje

3 pav. Vilkaviškio rajono savivaldybės Šeimos komisijos pasiūlymai, kuriant šeimai palankią aplinką

2.1.2. Bendradarbiavimas su Nacionaline sveikatos taryba

2023 m. vasario 22 d. įvyko bendras Nacionalinės šeimos tarybos ir Nacionalinės sveikatos tarybos posėdis, siekiant aptarti tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybes. Abi tarybos pristatė savo darbo metodiką, pasidalijo savo veiklomis bei išsakė lūkesčius, kokiose srityse būtų bendras prioritetas dirbti kartu, kad būtų pasiektas teigiamas rezultatas. Pasak Nacionalinės sveikatos tarybos pirmininko prof. Algirdo Utkaus, žmogaus sveikata nepriklauso tik nuo genetinių savybių, bet yra veikiama ir aplinkos, kurioje žmogus gyvena (šeimos aplinkos). Tad šių dviejų Tarybų veikloje mato bendrą klausimą – kaip pasirūpindami sveikata, galime pasirūpinti ir šeimos gerove. Nacionalinės šeimos tarybos pirmininkė doc. Ramunė Jurkuvienė priminė, kad šeima yra visuomenės ir valstybės pagrindas. Matoma, kad valstybės investicija į šeimos gerovę turi grįžtamąjį ryšį pačiai valstybei. Tad nuo to, kaip valstybė pasirūpins šeimomis, tokias šeimas ir turėsime.

Posėdžio metu buvo pastebėta, kad abi Tarybos turi daug bendrų sąlyčio taškų, kur galėtų bendradarbiauti ir

dalytis informacija. Tarybų nariai, orientuodamiesi į šių nacionalinių tarybų bendrą veiklą, pasiūlė bendrą veiklos kryptį – **šeimai ir sveikatai palanki aplinka bei jos kūrimas** ir išskyrė šias pagrindines krypties temas:

Psichikos sveikatos problemos šeimos kontekste. (Įtraukiant tarpinstitucinį bendradarbiavimą skatinantį ankstyvosios reabilitacijos paslaugų prieinamumo užtikrinimą, taip pat ir savižudybių prevenciją.)

Priklausomybės ligų jaunimo ir suaugusiųjų tarpe prevencijos ir efektyvios pagalbos užtikrinimo galimybių praplėtimas. (Įtraukiant tarpinstitucinį bendradarbiavimą skatinantį su šeimomis dirbančių NVO įsitraukimą, reabilitacinių paslaugų tęstinumo užtikrinimui ir prevencijai.)

Realios kompleksinės pagalbos užtikrinimas ir palydėjimas motinoms (šeimoms) nuo pradėjimo iki 2 metų-pirmas 1000 dienų. (Įtraukiant tarpinstitucinį medikų bendradarbiavimą su šeimomis dirbančiomis NVO.)

4 pav. Bendras Nacionalinės šeimos tarybos ir Nacionalinės sveikatos tarybos posėdis

Tešiant bendradarbiavimo galimybes, 2023 m. spalio 25 d. įvyko nuotolinis išplėstinis posėdis „Dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, prieinamumo mažinimo“, kuriame dalyvavo, pranešimus skaitė ir diskusijoje daly-

vavo Nacionalinės šeimos tarybos pakviesti atstovai. Posėdyje aptarti klausimai dėl psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo paplitimo, pristatytos prevencinės priemonės, pasidalinta užsienio gerosios praktikos pavyzdžiais.

2.1.3. Kompleksinio požiūrio į smurto artimoje aplinkoje problemos sprendimas

2023 m. spalio 27 d. Taryba, siekdama kurti bendradarbiavimo mechanizmus tarp šeimų (jas atstovaujančių ir su jomis dirbančių organizacijų) bei atskleisti tarpinstitucinio bendradarbiavimo būtinybę, kompleksinio požiūrio į smurto artimoje aplinkoje problemos sprendimą ir nešališkumo principo taikymą, susijusius su Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo įgyvendinimo poveikiu šeimoms, kartu su Vilniaus rajono miesto savivaldybės Šeimos taryba organizavo apskritojo stalo diskusiją „Intervencija smurto artimoje aplinkoje atvejais. O kas po to?“ Vilniaus rajono savivaldybėje.

Taryba, išklausiusi apskritojo stalo diskusijos dalyvių, tiesiogiai dirbančių su smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiais asmenimis (Moterų informacijos centro, Vilniaus apskr. VPK Viešosios tvarkos valdybos Prevencinės ir administracinės veiklos skyriaus, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos Pagalbos vaikams ir šeimai skyriaus, atstovų), mokslininkų, savivaldybinio lygmens politikos įgyvendintojų, pastebi, kad šiais me-

tais smurto artimoje aplinkoje skaičius išaugo 17 proc. lyginant su praeitais metais, per liepos-rugsėjo mėnesius gautas 2241 pranešimas, apie kuriuos 2070 pranešė policija ir tik 72 asmenys kreipėsi savarankiškai, taip pat 16,59 proc. padidėjo gautų pranešimų apie galimus vaiko teisių pažeidimo skaičius. Siekiant smurtą kuo anksčiau identifikuoti artimoje aplinkoje, tinkamai į jį reaguoti ir organizuoti apsaugos, pagalbos ir paslaugų procesą, Taryba pateikė LR Prezidentui, LR Seimo Pirmininkei, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministrei, LR Sveikatos apsaugos ministrui, LR Seimo nariams, Savivaldybių Šeimos taryboms / komisijoms šiuos apibendrinančius teiginius ir pasiūlymus:

- skatinti kompleksinį požiūrį į smurto artimoje aplinkoje problemos sprendimo būtinybę, kad tai apimtų ne tik pagalbą pavojų patyrusiems / patiriantiems asmenims, bet ir pavojų keliantiems asmenims, pagalbą kitiems šeimos nariams, smurtinio elgesio liudi-

ninkams ir vienaip ar kitaip susijusiems su šia veika, ypač atkreipiant dėmesį į specialią pagalbą nepilnamečiams vaikams, jei jie yra tiesiogiai nukentėję ar įvykio dalyviai;

- efektyvinti visų rūšių smurto artimoje aplinkoje atpažinimą specialistams, didinant jų kompetencijas smurto artimoje aplinkoje įveikimo srityje ir informuotumą apie Specializuotos kompleksinės pagalbos centrų bei kitų įstaigų teikiamas paslaugas;
- užtikrinti, kad kompleksinės pagalbos paslaugos būtų prieinamos, tikslingos ir tęstinės smurtą patyrusiems / patiriantiems bei smurtavusiems / smurtaujantiems asmenims.
- didinti visuomenės informatyvumą apie smurto artimoje aplinkoje sampratą, priežastis ir pasekmes ne tik konkrečiam asmeniui, šeimai, bet ir visuomenei bei Specializuotos kompleksinės pagalbos centro ir kitų įstaigų teikiamą pagalbą;
- užtikrinti smurto artimoje aplinkoje prevencijos vykdymą visų lygių ugdymo įstaigose. Vaikus, moksleivius, studentus supažindinti su smurto apraiškėmis, pykčio, agresijos sprendimo / valdymo būdais;
- tikslinga peržiūrėti policijos atliekamą rizikos vertinimo klausimyną, policijos pareigūnų reagavimą ir taktinius veiksmus, atvykus į įvykio vietą, esant pranešimui dėl galimo smurto artimoje aplinkoje, siekiant išvengti Orderio skyrimo esant situacijoms, kai pavojų keliantis asmuo yra psichikos sutrikimų turintis asmuo, kuriam yra reikalinga medicininė stacionari pagalba, ir pavojų patiriantis asmuo yra vienintelis asmuo, kuris prižiūri, globoja tokį asmenį;
- teikiant kompleksines paslaugas šeimai, tinkamai identifikuoti smurto artimoje aplinkoje patiriančius asmenis ir nukreipti į Specializuotos kompleksinės pagalbos centrą;
- inicijuoti teisės aktų pakeitimus, susijusius su sudėtingomis vaikų situacijomis, taikant orderį. Vienas pagrindinių iššūkių – atvejai, kai orderis skiriamas vieninteliam vaiko atstovui pagal įstatymą. Tokiais atvejais susiduriama su problema, kad vaikas neišvengiamai yra atskiriamas nuo atstovo pagal įstatymą, nors, vertinant iš vaiko interesų pusės, tai ne visada būna geriausia. Svarbu pažymėti, kad tokiais atvejais tampa nebeįmanomas laikinosios priežiūros socialinių paslaugų įstaigoje taikymas;
- tam tikrais atvejais orderio taikymas tampa problemiškas besiskiriančių šeimų atvejais, kai, paskyrus

orderį, apribojamas ir vaikų bendravimas su vienu iš tėvų. Tai pažeidžia teismo nustatytą bendravimo tvarką, kelia dar didesnius nesutarimus;

- smurtas gali turėti itin rimtų padarinių žmogaus fizinai ir psichikos sveikatai ar net kelti pavojų žmogaus gyvybei. Daugumai prieš partnerę (partnerį) smurtavusių asmenų skiriamos su laisvės atėmimu nesusijusios bausmės. Tačiau vis dar vyrauja ydinga praktika, kad po teismo nuosprendžio daugelis už smurtą nu-teistų asmenų lieka gyventi kartu su savo aukomis;
- atsižvelgti į smurtą artimoje aplinkoje patiriančius garbaus amžiaus žmones numatyti ir užtikrinti jiems apsaugos ir specializuotos pagalbos priemones;
- plėtoti smurto intervencijos programą vyrams, kuri yra veiksminga keičiant artimoje aplinkoje smurtaujančiojo asmens elgesį. Tačiau dėl šeimos ir vaikų gerovės rekomenduotina į 3 santykių, kuriems būdingas ne tik fizinis, bet ir emocinis smurtas, keitimą vienokia ar kitokia forma aktyviai įtraukti ir smurtautojo partnerę;
- atkreipti dėmesį į smurto artimoje veikloje prevencijos komisijos savivaldybėse naudą, kuri formuoja vieningą apsaugos užtikrinimo, pagalbos ir paslaugų teikimo bei prevencijos vykdymo strategiją, identifikuoja smurto artimoje aplinkoje reiškinių supratimą ne tik kiekvienos institucijos viduje, bet ir bendradarbiaujant su kitomis institucijomis, aktyvinti bendruomenių vaidmenį sprendžiant šiuos klausimus.

GALIMOS SMURTO ARTIMOJE APLINKOJE PREVENCIJOS STRATEGIJOS:

- didinti visuomenėje sąmoningumą smurto supratimo, nepakantumo, atpažinimo ir pagalbos atžvilgiais (sklaida viešoje erdvėje, ugdymo ir socialinėse įstaigose, bendruomenių dalyvavimas, tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir kt.);
- ugdyti požiūrį į asmens vertės ir orumo pripažinimą, mokyti sveikų, saugių ir pagarbių santykių įgūdžių (jaunuolių socialinių-emocinių įgūdžių programos, sveikų santykių programos poroms);
- siekti smurto kelio blokavimo kuo ankstyvesnėje stadijoje (vaikų-tėvų santykių gerinimo programos, pozityvios tėvystės kursai, darbas su elgesio ir emocijų problemų turinčiais jaunuoliais);
- įtraukti į smurto problematikos sprendimą įtakingus / matomus suaugusiuosius ir bendraamžius asmenis, bendruomenes (dalyvavimas prevencijoje).

5 pav. Apskritojo stalo diskusijos „Intervencija smurto artimoje aplinkoje atvejais. O kas po to?“ dalyviai Vilniaus rajono savivaldybėje

2.2. Dalyvavimas formuojant efektyvią šeimos politiką, stebėseną ir vertinimą

2.2.1. Demografijos klausimas šeimos politikos kontekste

Demografijos tendencijos Lietuvoje suponuoja būtinybę teikti prioritetą šiai sričiai įvairiais lygmenimis, reikalauja deramo valstybės ir jos institucijų dėmesio, investicijų ir konkrečių jos stiprinimo priemonių. Demografija neatsiejama nuo šeimos politikos, kuri apima žmogaus gyvenimą visais raidos etapais, pasižymi poreikių, priemonių ir išteklių kompleksišku bei įvairiu.

2023 m. kovo 30 d. LR Seimo posėdyje Tarybos pirmininkė dr. R. Jurkuvienė dalyvavo diskusijoje „Koks bus Lietuvos atsakas demografiniams iššūkiams?“ perskaitė pranešimą (Seimo posėdžio stenogramos ištrauka), kuriame akcentavo, kad Lietuva apie gresiančias demografines problemas buvo perspėta Nepriklausomybės pradžioje. Dar 1996 m. užsienio ekspertai buvo pateikę vaizdžias prognozes, kas nutiks, jei nebus imtasi adekvačių priemonių. Švedijoje 2013 m. Europos Komisijos organizuotoje konferencijoje dėl ilgalaikės slaugos reikalaujančių asmenų skaičiaus augimo buvo patvirtintos neraminančios prognozės.

Kas buvo daroma Lietuvoje, reaguojant į tokias prognozes? 2004 m. spalio 28 dieną Lietuvos Respublikos Vy-

riausybė patvirtino Nacionalinę demografinės (gyventojų) politikos strategiją 2005–2008 metams. Numatytos priemonės, bet **konkretus finansavimas nebuvo numatytas ir skirtas**. Nestebina, kad priemonės nebuvo įgyvendintos. (2004 metų pradžioje Lietuvoje gyveno 3,45 milijono gyventojų; 2008 m. – 3,21 mln.) 2017 m. LRV nusprendė, kad demografijos strategija neveikia nuo 2004-ųjų.

2018 m. rugsėjo 20 d. Seime buvo patvirtinta nauja **Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategija**, kuri paremta „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“. Joje buvo numatyti stebėsenos rodikliai, bet **atsiroke biudžeto šiai strategijai nebuvo skirta**. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pastangomis buvo bandoma išgryninti aktualius strateginius klausimus, tikslus, suformuoti uždavinius pagal jau veikusias 74 priemones, paremtas pagrindiniais demografiją lemiančiais veiksniais (gimstamumas, migracija ir mirtingumas): 31 priemonė siekiant sukurti palankią aplinką šeimos kūrimui; 25 – gerinant imigracijos srautų valdymą; 18 – suteikiant galimybę vyresnio amžiaus žmonėms integruotis į visuomenę. Priemonės įgyvendinti turėjo 10

ministerijų, Užimtumo tarnyba ir kt. atitinkamos institucijos. Demografinėje strategijoje didžiausias dėmesys numatytas vaiko pinigams ir skurdo mažinimui bei paslaugų šeimoms paketui, į kurį įėjo 14 standartinių paslaugų. Deja, ir šiam Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 metų strategijos planui nebuvo lemta būti įgyvendintam, nes buvo pakeista strateginio valdymo sistema, argumentuojant būtinybę integruoti strateginio planavimo, regionų plėtros ir teritorijų planavimo procesus.

Stebint minėtus procesus, iškyla klausimas ne tik dėl šių strategijų. Visu aktualumu atsiskleidžia šeimos politikos sąsajos su demografijos krize ir prioritetų pasirinkimo klausimas. Valstybinę šeimos politiką svarstant svarbu išsiaiškinti pagal ką nustatomi prioritetai valstybėje ir kaip nuosekliai yra jų laikomasi. Dėl to svarbu atlikti nuolatinį monitoringą (stebėseną), ar priemonės, kurios yra taikomos, atitinka prioritetinius siekius, ar jos tikrai efektyvios. Pasirinkus netinkamus (dažniausiai ideologijai tarnaujančius) prioritetus pasekmes jaus visi. Ir jos bus sunkiai ištaisomos. Tai jau esame patyrę per 50 sovietų brukamos ideologijos metų.

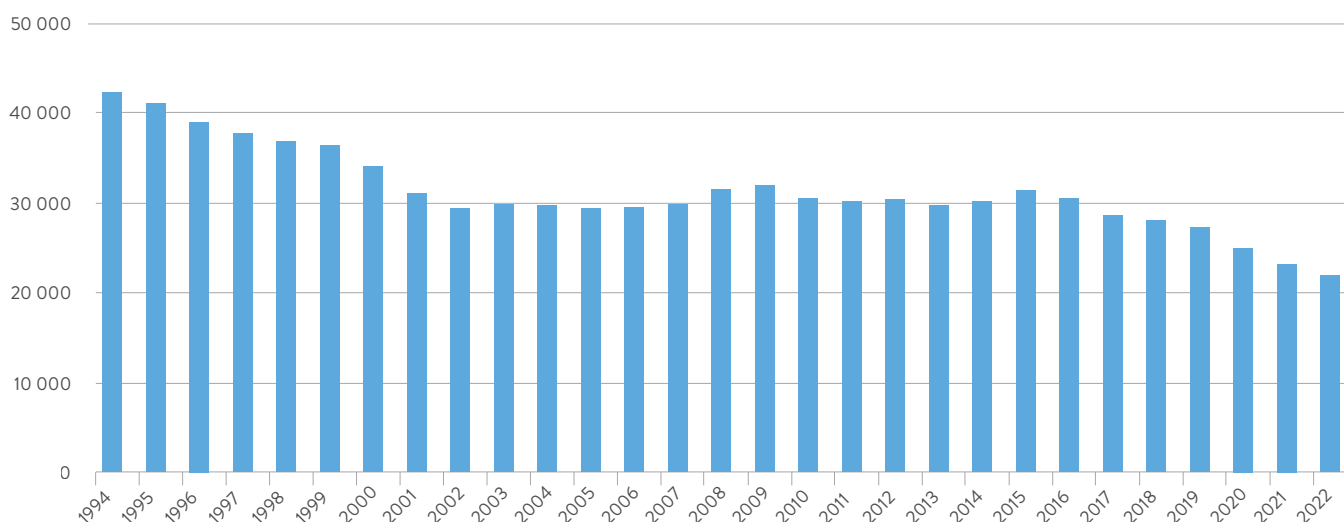
Išnagrinėję Šeimos politikos prioritetus ES šalyse, istorinės kiekvienos šalies šeimos politikos raidos kontekste,

pastebime, kad atskiros šalys skiriasi šeimos politikos tikslų prioritetais ir šeimos politikos priemonių planavimu. Bet visose galima išskirti penkis pagrindinius šeimos politikos tikslus:

- gimstamumo didinimas;
- aukštas moterų užimtumo lygis;
- aukštas vaikų išsilavinimo lygis (aukštas bendrojo išsilavinimo lygis);
- žemas šeimų skurdo rodiklis;
- darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas, užtikrinant moterų ir vyrų lygybę.

Lietuvos situacijos analizė atskleidžia, kurie iš šių tikslų **aktualiausi** Lietuvai ir kokius šeimos politikos prioritetus Lietuva yra pasirinkusi.

Gimstamumas pagal absoliučius skaičius Lietuvoje sumažėjo daugiau negu dvigubai. Reprodukcinio amžiaus moterų taip pat. Žinau, kad kai kurie mokslininkai labai vengia palyginimų absoliučiais skaičiais, bet tai tikrai iliustratyvu.

6 pav. Gimusieji 1994-2022 m. Bendrasis gimstamumo rodiklis

Nuo 1992 m., kai gyventojų skaičius Lietuvoje pasiekė maksimumą ir artėjo link 4 milijonų (3 706 299), iki 2022 m. pradžios gyventojų Lietuvoje sumažėjo 25,05 proc., t. y. 928 308 gyventojų, arba daugiau nei šiuo metu gyvena Vilniuje ir Kaune kartu sudėjus. Kas gali paneigti, kad būtent gimstamumo klausimas valstybei turėtų būti prioritetas? Kaip yra su kitais išvardintais šeimos politikos tikslais?

Nors kalbant apie moterų užimtumo lygį – Lietuva tarp kitų ES šalių pagal šį rodiklį užima vieną iš aukščiausių vietų. 2022 m. Lietuvoje 42 proc. ministrų ir viceministrų pareigų ėjo moterys (15 proc. daugiau nuo 2019 m.). Tai vienas aukščiausių rodiklių ES.

Atsižvelgiant į pateiktus duomenis, neaišku, pagal kokius kriterijus pagrindinis prioritetas Lietuvoje teikiamas lyčių lygybei – ar tai tikrai aktualiausias klausimas? Pagal biudžete skiriamą finansavimą akivaizdu, kad šeima kaip visuma Lietuvoje nematoma. Tiems, kurių rūpinimosi objektas yra visa šeima, skiriama 10 ir daugiau kartų mažesnis finansavimas negu institucijoms, kurios rūpinasi tik viena iš sudedamųjų šeimos politikos dalių (lyčių lygybe, vaiko teisių kontrole, atskiroms šeimoms kylančiomis problemomis). Šeimų kontrolė gali būti kraštutinė priemonė ekstremaliais atvejais, bet ji niekada nebus šeimą stiprinančia ir įgalinančia priemone. Kas lemia tokį paskirstymą ir kuo jis grįstas?

Išanalizavus tarptautinę šeimos politikos patirtį, į akis krinta mūsų paplitęs labai siauras šeimos funkcijų suvokimas. Dėl to tikima, kad kontroliuojant, ar šeimoje nepasireiškia smurtas, ar užtikrinti baziniai poreikiai (maistas, rūbai, stogas virš galvos), prisidedame prie šeimos gerovės. Deja, iš esmės peržiūrėjus šeimos gerovės užtikrinimo kriterijus, svarbu atkreipti dėmesį, kad šeimos funkcijos apima kur kas daugiau sričių. Šeimos autonomijos sąvoka baigiama užmiršti. Šalis, kuri suinteresuota demografinė situacija (gimstamumo augimu, mirtingumu ir emigracijos mažėjimu) sudaro sąlygas, kad šeimos norėtų gyventi šioje šalyje ir auginti vaikus. Tam reikalingos sąlygos apima ne tik ekonominę, bet ir soci-

alinę aplinką, žmogiškąją ir politinę aplinką, kultūrinės tradicijas.

Kad šeima galėtų prisiimti atsakomybę, sukurti sveiką ir saugią aplinką vaikams, ji turi turėti pakankamai vidinių ir išorinių išteklių kurti šiltą šeimos atmosferą, kai šeimos nariai rūpinasi ir palaiko vieni kitus, o šeima integruojasi į bendruomenę. Darbo ir šeimos įsipareigojimų derinimas prasideda nuo geranoriško ir lankstaus santykio su darbdaviu, kai darbdaviai su šeima tariaisi, kaip padėti šeimai išlaikyti darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, padedančią pasiekti šeimai darną šeimose, pasitenkinimą gyvenimu ir darbu, o darbdaviui sveiką lojalų ir iniciatyvų našiai dirbantį darbuotoją. Lyčių lygybės ir kitų rodiklių kontroliavimu bei nuobaudomis tokios šeimai palankios aplinkos neįmanoma pasiekti.

Demografinės strategijos vizijoje kaip siekinys buvo minimas šeimos, kaip pamatinio visuomenės instituto, aukštas prestižas visuomenėje, palankios šeimai aplinkos, atsižvelgiant į šeimų poreikius, sukūrimas. Kyla klausimas – kokie teisės aktai atskirose ministerijose, susiję su vaisingumu ir dėmesiu gimstamumo didinimui priimti pastaraisiais metais? Atkreiptinas dėmesys, kad SAM pastaraisiais metais kaip prioritetingai buvo priimti teisės aktai: įteisinantys lyties keitimo operacijas, (kai daugybė mokslininkų sutaria, jog tai prieštarauja medicinos etikos principui – *primum non nocere* (pirmiausia nepakenk), juk sąmoningai sužalojamas kūnas ir žmogui atimama vaisingumo galimybė. Savo tapatumo suvokimas negali būti gydomas skalpeliu); cheminį abortą, didinantį negimdinio nėštumo, o tuo pačiu ir vaisingumo praradimo galimybę, kontraceptinių priemonių paauglėms (levangestrolis) prieinamumo palengvinimą per kompensavimo mechanizmus. Tačiau niekaip nepatvirtinamas pagalbos krizinėje situacijoje atsidūrusioms nėščioms moterims įteisinimas. Ar tai atitinka gimstamumo didinimo prioritetą?

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje nuolat vyksta kovos dėl Sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai programos, iš kurios intensyviai norima pašalinti rengimo šeimai dalį. Motyvų gausu ir įvairių, bet tarp jų

demografinių aktualijų ir teigiamo požiūrio į tvirtą ir stabilią šeimą formavimo argumentų vengiama. Sutinkamas akivaizdus neigiamo požiūrio į nėštumą ir gimdymą propagavimas jaunimo tarpe. Vengimas suteikti informaciją apie vaisingumą, individualistinės ideologijos brukimas, neugdant atsakomybės už prisidėjimą prie šalies ateities, bendruomeninio gyvenimo normų, kartų solidarumo.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija stipriai pajudėjo dėl prevencinių socialinių paslaugų šeimoms įteisinimo. Tačiau ji taip pat yra atsakinga už būsto politiką. Mokslininkai tyrimais aiškiai nustatė būsto politikos sąsajas su šeimoje vykstančiais procesais, susijusiais su gimstamumu. Būsto neturėjimas – **svarbi santuokų mažėjimo, jų atidėjimo vėlesniam laikui, mažo gimstamumo priežastis, nes jauni žmonės pirmiausia nori susikurti materialinę gerovę ir apsirūpinti būstu, tik po to pradeda galvoti apie šeimos kūrimą, jos pagausėjimą.** Sunkumus apsirūpinant būstu lemia žemas gyventojų pajamų lygis ir aukštos būsto kainos. Didelei daliai gyventojų, siekiančių apsirūpinti būstu arba pagerinti jo kokybę, reikalinga valstybės parama. Todėl svarbu suteikti daugiau apsirūpinimo būstu galimybių, ypač jaunoms šeimoms ir šeimoms, auginančioms vaikus. Deja, iki šiol nėra aišku, kokia yra pagalbos jaunoms šeimoms apsirūpinti būstu koncepcija. Kokios politinės būsto strategijos valstybė laikosi jaunų šeimų atžvilgiu?

Vienos šalys (pvz., Nyderlandai) laikosi būsto nuomos politikos strategijos ir subsidijuoja būsto nuomą šeimai, kuri neturi būsto. Yra sukurta sistema, kaip be didelės biurokratinės naštos šeimos gauna pinigus nuomai per seniūnijas. Kitos šalys (pvz., Vengrija) laikosi būsto jaunai šeimai kreditavimo sistemos, kai šeima gauna kreditą ne pagal tai, kad turi pakankamai stabilius finansus gražinti iš banko gautą kreditą, bet dėl to, kad yra jauna šeima, į kurią valstybė investuoja kaip į ateities kūrėją.

Lietuvoje priimtos pirmo būsto programos koncepcija neaiški – ar ja siekiama padėti jaunoms šeimoms apsirūpinti būstu, ar siekiama spręsti regionų aprūpinimo jaunais specialistais klausimą. „*Jaunoms šeimoms, išgy-*

jančioms pirmąjį būstą regionuose, valstybė subsidijuoja būstą tose teritorijose, kuriose kvadratinio metro normatyvinė vertė yra bent 65 procentais mažesnė už nustatytą didžiausią normatyvinę kvadratinio metro vertę visoje Lietuvoje.“ Dominuoja gausybė šeimoms taikomų techninių biurokratinių reikalavimų, tampančių trikdžiais šia programa pasinaudoti, neieškoma priežasčių, dėl ko šeimos nepasinaudoja ja.

Kaip demografinės krizės neefektyvus sprendimas atsilieps kiekvieno iš mūsų gyvenime labiausiai atspindi senų žmonių sveikatos priežiūros ir slaugos situaciją dabar ir ateityje. Regionuose gyvena nuo 41 iki 79 % žmonių, kuriems yra virš 65 m.. Seniems žmonėms būdingas polimorbidiškumas. O gydytojų vis mažėja, nes dauguma jų pensinio amžiaus. Jau dabar pirminio lygio gydytojai perkrauti senų žmonių gyvenamose kaimiškose teritorijose (perviršis normos nuo 10 iki 300 %!!!!). Teisės aktas, įpareigojantis gydytoją ir slaugytoją nors vieną kartą per mėnesį aplankyti labai sunkios būklės ligonį jo namuose, neveikia. Plačiai ištransliuota žinia, kad vyksta defamilizacijos procesai, tačiau atsakingų už ilgalaikių ligonių slaugą namuose žmonių balsas negirdimas.

Dėl ateities scenarijus „Lietuva 2050“. Vienas iš pamatinių demokratijos principų yra realus, o ne imitacinis dalyvavimo užtikrinimas. Jei skelbiame apie įvairovę kaip siekinį, tai jai nepadeda, kai vienos ideologinės krypties atstovai įtraukiami, o kitų atmetami, priklijuojant įvairias žeminančias etiketes. Apie Lietuvos situaciją kalbama iš globalistinės perspektyvos ir tai traktuojama kaip vienintelė galimybė, tačiau yra ir kitos galimybės. Šiame kontekste viso dokumento moksliskumas ir demokratijos siekis pradeda kelti abejonių. Šeimos politikos analizės visame dokumente neteko aptikti. „Dėl palankaus politinio ir socioekonominio konteksto, kompleksiškos šeimos politikos, stabilizavosi gyventojų skaičius“, – taip skelbiama viename iš ateities scenarijų, tačiau neanalizuojama, kokios strateginės kryptys, kurias kėlė (arba ne) Lietuva, stabilizuojant gyventojų skaičių, pasirodė efektyvios, ir kurios ne, kaip ateities scenarijų kūrėjai suvo-

kia kompleksišką šeimos politiką ir kas kliudė ją įgyvendinti iki šiol? Nepalankus geopolitinis kontekstas? Taip atsiskleidžia visų pasiūlytų scenarijų trūkumai, t. y. yra įsitikinimas, kad tik įvykiai tarptautinėje erdvėje, vakarietišku nuostatų (kaip mes jas siaurai suprantame) kopijavimas ir deklavimas apsprendžia padėtį Lietuvoje. Žinoma, tie įvykiai turi reikšmę, tačiau jie labiau priklauso nuo šalies vidaus padėties, labiausiai nuo to, kokių tikslų siekia ir kaip juos įgyvendina valstybė per savo institucijas. Šių argumentų, pagrindžiančių ateities scenarijų

vizijas, neteko matyti. Dėl to ir ateities scenarijai daugiau primena atitrūkusią nuo realybės iliuziją, deklaratyvius šūkius, negu rimtą dabarties analize grįstą ateities kryptų ir prioritetų strateginį vaizdą, kaip siekinį, dėl kurio Lietuvos žmonės galėtų sutarti ir į jį orientuotis.

Todėl Taryba pateikė pasiūlymus LR Vyriausybei dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“, įtraukiant atskirą ambiciją – **Tvirta, ekonomiškai saugi, darni ir naujai gyvybei bei oriai senatvei pasirengusi šeima.**

7 pav. Tarybos pirmininkė dr. R. Jurkuvienė skaito pranešimą diskusijoje „Koks bus Lietuvos atsakas demografiniams iššūkiams?“ LR Seimo posėdyje

2.2.2. Diskusija dėl Šeimos stiprinimo politikos Lietuvoje

2023 m. spalio 23 d. Nacionalinės šeimos tarybos nariai ir sekretoriato darbuotojai susitiko su Lietuvos Respublikos Prezidentu Gitanu Nausėda ir jo patarėjais.

Respublikos Prezidentui Taryba pristatė 2020–2024 metų Tarybos sudėties veiklą, kurioje Tarybos narių funkcijos apima:

- » ekspertinę veiklą bei vykdomus darbus dalyvaujant efektyvios šeimos politikos formavime, siekiant sudaryti būtinas teises, socialines, ekonomines, kultūrinės ir kitas sąlygas, stiprinančias šeimą, skatinančias jos stabilumą ir visavertį funkcionavimą;
- » apskritojo stalo diskusijų organizavimą aktualiais šeimos politikos ir vaiko teisių apsaugos bei vaiko gerovės užtikrinimo klausimais, siekiant plėtoti šeimos politikos formavimo galimybes per savivaldybių šeimos tarybų / komisijų veiklą, kuriant šeimai palankią aplinką savivaldybėse;
- » tyrimų vykdymą (dėl Šeimai palankios aplinkos stebėsenos instrumento sukūrimo), kuriuose dalyvauja kviestiniai ekspertai ir konsultantai, siekiant sudaryti sąlygas kurti nuoseklius Šeimai palankios aplinkos, kaip šeimos gerovės prielaidos, indekso kriterijus, leidžiančius ateityje atlikti šeimos politikos analizę, stebint priimamų sprendimų efektyvumą;

- » demografinių raidos tendencijų analizavimas ir vertinimas, apibendrinant sukauptų duomenų rezultatus ir kiekvienais metais iki gegužės 1 d. LR Seimui pateikiant pranešimą apie šalies šeimų būklę ir šeimos politikos formavimo bei įgyvendinimo padėtį.

Susitikime aptartos šeimų stiprinimo priemonės, kurių valstybė imasi ir kurių turėtų imtis, Lietuvos šeimų gerovės, demografinės situacijos rodikliai.

Prezidentas iš klausė Nacionalinės šeimos tarybos siūlymus ir aptarė išvalgas, kaip Lietuvoje reikėtų stiprinti ekonominę šeimų saugumą, skatinti įsipareigojimus šeimai, jos tvarumą, atvirumą ir pagarbą gyvybei.

Pasak Respublikos Prezidento, Lietuvai reikia konsoliduoto politinio posūkio stiprinant šeimas. Sprendimų, kurie apsaugotų ir stiprintų šeimas, drąsintų žmones jas kurti. Šeimos skleidžia solidarumo kultūrą, kuria tvirtą visuomenės audinį, asmeninių ryšių tinklą, kuriame visi ir kiekvienas gali jaustis saugiai. Būtent šeimos yra esminis valstybės stabilumo pagrindas.

Šalies vadovas pažymėjo, kad valstybės šeimos politika turi užtikrinti pagarbą šeimoms, suteikti šeimoms jas stiprinančias socialines ir ekonomines garantijas, užtikrinti visiems šeimos nariams prieinamas kokybiškas paslaugas ir palankias sąlygas tėvams derinti darbo ir šeimos įsipareigojimus.

8 pav. Lietuvos Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos susitikimas su Nacionalinės šeimos tarybos nariais ir sekretoriato darbuotojais

2.2.3. Šeimai palankios aplinkos indekso kūrimo procesas

2023 m. spalio 10 d. įvyko Tarybos inicijuotas pasitarimas su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Šeimos ir vaiko teisių apsaugos, dalyvaujant ir Horizontalios politikos ir projektų valdymo grupės atstovais dėl bendradarbiavimo galimybių, kuriant Šeimai palankios aplinkos indeksą.

Dar 2021 m. gruodžio 23 d. Taryba užsakė mokslinį tyrimą dėl Šeimai palankios aplinkos indekso kriterijų formavimo metodikos, siekiant pateikti kriterijus (tyrimo duomenų pagrindu), kuriais remiantis bendradarbiaujant su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM), mokslo įstaigomis būtų galima inicijuoti Lietuvoje Šeimai palankios aplinkos (toliau – ŠPA) valstybėje ir savivaldybėse indeksavimo sistemos sukūrimą.

Taryba atkreipia dėmesį, kad svarbu sukurti Šeimai palankios aplinkos indeksą – instrumentą, leidžiantį atlikti šeimos politikos ir jos priemonių stebėseną ir veiksmingumo vertinimą, siekti šeimos būklės, demografinių tendencijų analizės ir gerinimo.

Taryba tikisi tęsti bendradarbiavimą su Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Šeimos ir vaiko teisių apsaugos ir Horizontalios politikos ir projektų valdymo grupės atstovais, siekiant įgyvendinti dar 2022 m. kovo 28 d. Šeimos politikos komisijos posėdyje priimtą sprendimą: „SADM bendradarbiauti su Taryba bei kitomis ministerijomis, vertinant poreikį ŠPA indekso kūrimui, institucijų galimybes / tikslingumą įsitraukti į ŠPA kūrimo procesą, vaidmenis, resursus.“

2.2.4. Šeimoms, atsidūrusiems krizinėje situacijoje, kompleksinės pagalbos būtinybės užtikrinimas

2023 m. lapkričio 17 d., Taryba kartu su LR Seimo Laikinaja grupe „Už šeimą“ organizavo spaudos konferenciją, skirtą metodiniam leidiniui „Pagalba besiskiriančioms šeimoms“ pristatyti.

Lietuvos socialiniai darbuotojai, dirbantys su šeimomis, po 2018 metų Vaiko teisių apsaugos reformos buvo įpareigoti teikti naujo turinio socialinę pagalbą vaikui ir šeimai. Didelę dalį atvejų, su kuriais dirba socialiniai darbuotojai ir atvejo vadybininkai, sudaro problemines skyrybas išgyvenančios šeimos. Tai tapo viena pagrindinių socialinės pagalbos vaikui ir šeimai sričių, todėl ši sritis reikalauja specifinių žinių ir įgūdžių.

Spaudos konferencijos metu buvo aptartos mišrios Lietuvos ir Nyderlandų specialistų (socialinių darbuotojų, mokslininkų, nevyriausybinių organizacijų darbuotojų, vaiko teisių specialistų) grupės, kurią subūrė šeimų svarbos ir rūpesčio jomis entuziastė, Nacionalinės šeimos tarybos pirmininkė Ramunė Jurkuvienė (1957–2023), dvejus metus aktyviai diskutavusi apie skyrybų problemą ir parumą besiskiriančioms šeimoms.

Darbo grupė, aptardama ir lygindama lietuviškus ir nyderlandiškus atvejus ir pagalbos besiskiriančioms šeimoms būdus, vis tvirčiau ėmė remtis samprata, kad vaikai turi turėti galimybę bendrauti su abiem tėvais, nes,

nepaisant iširusių poros santykių, vaikai lieka abiejų tėvų atsakomybė. Tačiau tikrovė tokia, kad kartais tėvai taip konfliktuoja, jog bendravimas tampa įtemptas, smurtinis, ir tokios situacijos labai kenkia vaiko gerovei. Tėvai, kaltindami vienas kitą, į besitęsiantį intensyvių konfliktą įtraukia ir specialistus. Pagalbos darbuotojai Lietuvoje dažnai jaučia, kad jiems reikia daugiau žinių ir įgūdžių bandant susitvarkyti su tokia padėtimi.

Lietuvoje deklaruojama, kad pagalba šeimai teikiama, siekiant atliepti vaiko interesus, tačiau daug sėkmingos patirties sprendžiant probleminius skyrybų atvejus neturime. Dėl to darbo grupė pasikvietė Nyderlandų socialinę darbuotoją Carla Nafs (Carla Naafs) pasidalyti savo darbo Paramos vaikams ir jaunimui institute patirtimi. Carlos patirtis paremtas metodika, kuri buvo kuriama penkerius metus, bendradarbiaujant šešioms įstaigoms, teikiančioms pagalbą besiskiriančioms šeimoms. Metodika buvo skirta specialistams, kad šie galėtų veiksmingai padėti poroms ir jų vaikams skyrybų situacijose. Carla buvo viena iš socialinių darbuotojų, teikiančių pagalbą šeimoms šio dažnai labai emocionalaus proceso metu, ir prisidėjusių prie metodikos rengimo. Nors lietuviškas ir nyderlandiškas kontekstai skiriasi, tikimės, kad šis leidinys gali būti naudingas ieškant būdų, kaip sėkmingiau padėti vaikams tėvams būti gerais tėvais skyrybų procese ar po jų.

Leidinyje pristatomi pagalbos teikimo principai, 5 darbo etapai ir rūpinimosi vaiku(-ais) susitarimo pavyzdys-priedas. (1 Priedas: Metodinis leidinys „Pagalba besiskiriančioms šeimoms“). Leidinys skirtas socialiniams darbuotojams, atvejo vadybininkams ar kitiems asmenims, dirbantiems su besiskiriančiomis šeimomis. Taryba, siekdama, kad leidinys būtų naudingas, išsiuntė jį visoms savivaldybėse veikiančioms socialinių paslaugų įstaigoms, dirbančioms su besiskiriančiomis šeimomis, prašant peržiūrėti šį leidinį bei pateikti nuomonę, pastabas bei įžvalgas.

Susitikime dalyvavę Laikinosios grupės „Už šeimą“ pirmininkė Vilija Aleknaitė Abramikienė, LR Seimo nariai Linas Kukuraitis, Rimantė Šalaševičiūtė, Socialinės apsaugos ir darbo viceministrė Vilma Augienė, socialinio darbo ekspertė iš Nyderlandų Lies van Weezel, Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos narė Indrė Gajdosikienė, „Carito“ mediacijos centro „In pace“ vadovė Ūla Dusevičienė, pastebėjo, kad remiantis statistiniais duomenimis ir praktine patirtimi, toks leidinys yra itin reikalingas. Nors mediacijos paslaugos populiarėja, šeimos nėra linkusios pačios pasinaudoti šiomis paslaugomis. Kaip viena iš leidinio autorių pasisakė: „mūsų tikslas yra, kad tėvai skyrybų procese nebūtų spaudžiami, o jiems būtų suteikiama pagalba reflektuoti savo patirtį su specialistų pagalba.“

9 pav. Nacionalinės šeimos tarybos ir LR Seimo Laikinosios grupės „Už šeimą“ atstovai spaudos konferencijoje, skirtoje metodiniam leidiniui „Pagalba besiskiriančioms šeimoms“ pristatyti

2.2.5. Siūlymai LR Seimui, LR Vyriausybei, ministerijoms aktualiais šeimos politikos ir vaiko teisių apsaugos bei vaiko gerovės užtikrinimo

TARYBA 2023 M. PATEIKĖ SIŪLYMUS DĖL 7 TEISĖS AKTŲ PROJEKTŲ TOBULINIMO:

1. 2023-04-24 Taryba pateikė pasiūlymus LR Seimo Ateities komitetui dėl Lietuvos Respublikos LR Seimo rezoliucijos „Dėl demografijos politikos Lietuvoje ateities“.

Taryba, pasidžiaugė, kad LR Seimas sureagavo į demografines problemas bei, sutikdama su Rezoliucijos preambulėje išdėstytais teiginiais, mano, kad pasiūlymai LR Vyriausybei 1-ajai Rezoliucijos daliai (dėl šeimos ir gimstamumo skatinimo politikos) turėtų būti tikslesni ir konkretesni, vengiantys abstrakčių deklaracijų. Taryba akcentavo, kad būtina atkreipti dėmesį į vaikų priežiūros infrastruktūros plėtrą, sudarant konkrečias sąlygas įvairioms vaikų priežiūros ir ugdymo formoms, pradedant mikrodarželiais su tėvų poreikiams pritaikytomis laiko ribomis ir baigiant auklių sistemos išvystymu, kad parama apimtų ir jaunas šeimas, ypač studentų šeimų galimybes gauti reikšmingą paramą, nors socialinio draudimo įmokų šie jauni žmonės nėra įmokėję. Tai būtų valstybės parama – investicija į ateitį. Taryba pažymėjo, kad pirmo būsto nuoma jaunoms šeimoms turėtų būti kompensuojama valstybės kaip rūpinimosi jaunomis šeimomis ir pagalbos joms išraiška. Taryba prašo pasiūlyti konkrečių sprendimų, kaip išlaikyti Lietuvos studentus, rūpintis jų galimybėmis sėkmingai dirbti Lietuvoje ir auginti šeimas. Doktorantams, jauniems mokslininkams ir aukštųjų mokyklų dėstytojams, vis dar negalime pasiūlyti tinkamų sąlygų bei pralaimime konkurencinėje kovoje su kitomis įstaigomis ar užsienio institucijomis.

2. 2023-05-02 Taryba pateikė pasiūlymus LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai „Dėl Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo 9 straipsnio tobulinimo“.

Taryba, įvertinusi, kaip veikia praktikoje Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymo Nr. XIII-700 9 straipsnio nuostatos, pateikė pastabas bei pasiūlymus. Taryba, atsižvelgdama į tai, jog teisinis reguliavimas, kiek jis yra susijęs su asmenų teisėmis ir pareigomis, gali būti įtvirtintas tik įstatymuose, siūlo patikslinti nuostatą Tarybos nariui atsistatydinus nesibaigus kadencijai, numatant jo atšaukimo ir skyrimo (detaliau aptariant atšaukimo ir skyrimo nesibaigus kadencijai atvejus) tvarką. Siekiant palengvinti teisinį reglamentavimą dėl Tarybos pirmininko laikino pavidimo (dėl tarnybinės komandiruotės, atostogų, laikinojo nedarbingumo ar kt.) atlikti funkcijas kitam Tarybos nariui, Taryba siūlo papildyti straipsnį nauja dalimi, kurioje nustatyti Tarybos pirmininko pavaduotojo rinkimo ir atšaukimo tvarką, bei numatyti, kiek Tarybos narių turi pritarti Tarybos pirmininko pavaduotojo kandidatūrai. Taip pat Taryba siūlo numatyti, kad Tarybos pirmininko pavaduotojo ir Tarybos narių darbas būtų apmokamas proporcingai dirbtam laikui pagal pareiginės algos dydį, apskaičiuojamą vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės pareigūnų darbo užmokesčio įstatymu. Siekiant, kad naujai išrinkti Tarybos nariai užtikrintų šeimos politikos prioritetų nuoseklumą, tęstų numatytų veiksmų vientisumą ir koordinavimą. Tarybos manymu, toks teisinis reglamentavimas padėtų užtikrinti efektyvesnę Tarybos valdymą.

3. 2023-06-01 Taryba pateikė pasiūlymus LR Vyriausybei Valstybės pažangos strategijai „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“

(2 Priedas. Tarybos ambicija – Tvirta, ekonomiškai saugi, darni ir naujai gyvybei bei oriai senatvei

pasirengusi šeima). Taryba, įvertinusi su šeimomis dirbančių nevyriausybinų organizacijų ir ekspertų pastabas, pasiūlė papildomai įtraukti į Strateginės ambicijos ir svertinių iniciatyvų žemėlapių dalį atskirą ambiciją – **Tvirta, ekonomiškai saugi, darni ir naujai gyvybei bei oriai senatvei pasirengusi šeima**. Pagrindinės sritys, kuriose šia ambicija siekiame pokyčių:

- ekonominis šeimos saugumo stiprinimas;
- šeimos įsipareigojimų skatinimas ir šeimos tvarumas;
- atvirumo ir pagarbos žmogaus gyvybei skatinimas.

4. 2023-08-21 Taryba pateikė pasiūlymus LR Seimo Ateities komitetui, LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetui, LR Seimo Žmogaus teisių komitetui Valstybės pažangos strategijai „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“.

Taryba atkreipė dėmesį, kad Strategijoje pagrįstai skiriamas dėmesys demografijos problemai, kuri yra susijusi su palankios šeimai valstybės politikos įgyvendinimu, todėl šiam klausimui spręsti Taryba siūlo papildomai įtraukti į Strateginės ambicijos ir svertinių iniciatyvų žemėlapių dalį Tarybos parengtą atskirą Strateginę ambiciją – „Tvirta, ekonomiškai saugi, darni ir naujai gyvybei bei oriai senatvei pasirengusi šeima“. Ambicija orientuojasi į jaunai šeimai palankios aplinkos sudarymą, kad iki 2050 m. Lietuva taptų šalimi, kurioje norėtųsi kurti šeimą, auginti vaikus, ir dėl to gyventojų skaičius nemažėtų.

5. 2023-10-30 Taryba pateikė pasiūlymus LR Vyriausybės Peticijų komisijai „Dėl gyvenimo įgūdžių programos“.

Taryba priminė, kad dar 2021-06-15 raštu kreipėsi į LR Švietimo, mokslo ir sporto ministrę J. Šiugždinienę ir LR Seimo Švietimo ir mokslo komitetą „Dėl rengimo šeimai ir gyvenimo įgūdžių programos“, atkreipdama dėmesį į viešai paskelbtą Gyvenimo įgūdžių bendrosios programos projektą (GĮP) (2021-04-19 versija), kurio turinyje jau tuomet Taryba pasigedo išsamių rengimo šeimai principų, rengimo šeimai tikslų ir turinio. Todėl Tarybos manymu, būtų tikslinga tęsti diskusijas dėl Gyvenimo įgūdžių programos, ją peržiūrėti ir koreguoti, o Švietimo įstatyme nustatyti, kad socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymo komponentas, susijęs su moksleivio lytiškumo ugdymu, būtų tiesiog kita dorinio ugdymo dalis (šalia tikybos ar etikos mokymo), tėvams užtikrinant galimybę pasirinkti tas lytiškumo ugdymo programas,

kurių turinys yra suderinamas su jų pasaulėžiūra ir įsitikinimais, taip pat rekomenduotina atsižvelgti į atskirų mokyklų, nevyriausybinų organizacijų gerą patirtį tėvus supažindinti su lytiškumo programos turiniu, organizuojant diskusijas, mokymus, – tai gali suteikti didesnes jų įtraukimo ir bendradarbiavimo galimybes vaikų ugdymo procese.

6. 2023-11-22 Taryba pateikė rezoliuciją LR Prezidentui, LR Seimo Pirmininkei, LR Socialinės apsaugos ir darbo ministrei, LR Sveikatos apsaugos ministrui, LR Seimo nariams, Savivaldybių Šeimos taryboms / komisijoms „Dėl intervencijos smurto artimoje aplinkoje atvejų“.

Taryba, išklausiusi apskritojo stalo diskusijos dalyvių, tiesiogiai dirbančių su smurto artimoje aplinkoje nukentėjusiais asmenimis (Moterų informacijos centro, Vilniaus apskr. VPK Viešosios tvarkos valdybos Prevencinės ir administracinės veiklos skyriaus, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos Pagalbos vaikams ir šeimai skyriaus, atstovų), mokslininkų, savivaldybinio lygmens politikos įgyvendintojų, pateikė apibendrinančius teiginius bei pasiūlymus ir galimas smurto artimoje aplinkoje prevencijos strategijas:

- didinti sąmoningumą visuomenėje smurto supratimo, nepakantumo, atpažinimo ir pagalbos atžvilgiais (*sklaida viešojoje erdvėje, ugdymo ir socialinėse įstaigose, bendruomenių dalyvavimas, tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir kt.*);
- ugdyti požiūrį į asmens vertės ir orumo pripažinimą, mokyti sveikų, saugių ir pagarbių santykių įgūdžių (*jaunuolių socialinių-emocinių įgūdžių programos, sveikų santykių programos poroms*);
- smurto kelio blokavimas kuo ankstyvesnėje stadijoje (*vaikų-tėvų santykių gerinimo programos, pozityvios tėvystės kursai, darbas su elgesio ir emocijų problemų turinčiais jaunuoliais*);
- įtraukti įtakingus / matomus suaugusiuosius ir bendraamžius (*žinomų vyrų ir vaikinų dalyvavimas prevencijoje, stebėtojų švietimas ir įgalinimas*).

7. 2023-12-04 Taryba, kartu su LR Seimui atskaitingomis institucijomis – Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau – VLKK), Valstybinė kultūros paveldo komisija (toliau – VKPK), Etninės kultūros globos taryba (toliau – EKG), Nacionalinė sveikatos taryba pateikė bendrą atsiliepimą į Seimo Pirmininkės Viktorijos

Čmilytės-Nielsen užregistruotą Seimo nutarimą „Dėl Seimui atskaitingų ekspertinių patariamųjų institucijų sistemos pertvarkos koncepcijos“ projektą.

Koncepcijoje pateikta LR Seimo ekspertinių institucijų pertvarka, būtų iš esmės susilpnintos išvardytos Lietuvos nacionaliniam saugumui svarbios sritys. VLKK yra svarbiausia institucija, atliekanti koordinuojamąjį darbą formuojant valstybinės kalbos politiką, vertinant bendrą valstybinės kalbos funkcionavimo visose viešojo gyvenimo srityse padėtį, kaupiant ir plėtojant Terminų banką, VKPK yra vienintelė institucija, galinti nepriklausomai ir nešališkai įvertinti nekilnojamojo bei kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politikos įgyvendinimą bei atlikti apsaugos procesų stebėseną ir analizes, ginanti viešąjį interesą atstovaudama visuomenei teisminiuose procesuose. Panaikinus EKGK ypač nukentėtų etnografinių regionų tapatybės išsaugojimas bei šių regionų heraldikos kūrimo inicijavimas, nes ši veiklos kryptis įstatymais pavesta vien tik EKGK. Panaikinus NST, nebeliktų nepriklausomos nuo Sveikatos apsaugos ministerijos institucijos, kurioje išgirstamos įvairios nuomonės, profesionaliai parengiami siūlymai ir išvados remiantis mokslo įrodymais pagrįstais duomenimis siekiant Lietuvos žmonių sveikatos gerinimo. NŠT taip pat yra nepriklausomai nuo politikų ir vykdomosios valdžios įtakos veikianti institucija, daugiausia sudaryta iš šeimų organizacijų ir savivaldybių šeimų tarybų atstovų, kurios ekspertinė nuomonė svarbi siekiant bendradarbiavimo ir dialogo sprendžiant šeimos politikos bei demografijos klausimus. Reikia pabrėžti, kad siūloma LR Seimo ekspertinių institucijų pertvarkos koncepcija yra prieštaringa ir ydinga tuo požiūriu, kad sudaro įspūdį jog Koncepcijoje minimos esminės teisėkūros ir atskirų teisės aktų problemos gali būti išspręstos vien sujungiant atskiras biudžetines įstaigas. Akivaizdu, kad, sukūrus naują instituciją Agentūrą, bus sunku užtikrinti tolesnį dabartinėms LR Seimo ekspertinėms institucijoms priskirtų uždavinių įgyvendinimą, o jie itin reikšmingi siekiant ne tik Tautos savasties ir stiprybės, bet ir valstybės nacionalinio saugumo išsaugojimo.

3. NACIONALINĖS ŠEIMOS TARYBOS 2024–2026 METŲ STRATEGINIO VEIKLOS PLANO ĮGYVENDINIMAS

Strateginiam tikslui pasiekti Taryba vykdo tęstinę programą „Nacionalinės šeimos tarybos veiklos užtikrinimas“ (kodas 09-001). Programos strateginis tikslas įtvirtina siekį – kryptingai analizuoti šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo eigą ir nustatyti aktualias šeimoms problemas ir prioritetus. Taip pat stebėti ir analizuoti šalies demografinių rodiklių pokyčius, ilgalaikės šeimos stiprinimo 2020–2028 metų programos įgyvendinimo procesus, ugdyti teigiamą visuomenės požiūrį į šeimą, užtikrinti būtina paramą ir pagalbą šeimoms, stiprinant šeimos gebėjimus įgyvendinant šeimos funkcijas ir padėti įveikti kylančius iššūkius priimamais teisiniais aktais ir kitais šeimoms kylančių problemų sprendimais.

Taryba, įgyvendindama programą, vykdo šias teisės aktais pavestas funkcijas: analizuoja, stebi ir vertina šeimos politikos formavimą ir įgyvendinimą, remia šeimai palankios aplinkos kūrimą, nagrinėja ir teikia pasiūlymus LR Seimui, LR Vyriausybei, ministerijoms aktualiais šeimos politikos ir vaiko teisių apsaugos bei vaiko gerovės užtikrinimo ir teisės aktų tobulinimo klausimais; analizuoja ir vertina šalies demografinės raidos tendencijas, jų ryšį su valstybės vykdoma socialine ir ekonomine politika, apie tai informuoja LR Seimą, LR Vyriausybę ir visuomenę, taip pat padeda nustatyti aktualius šeimos politikos

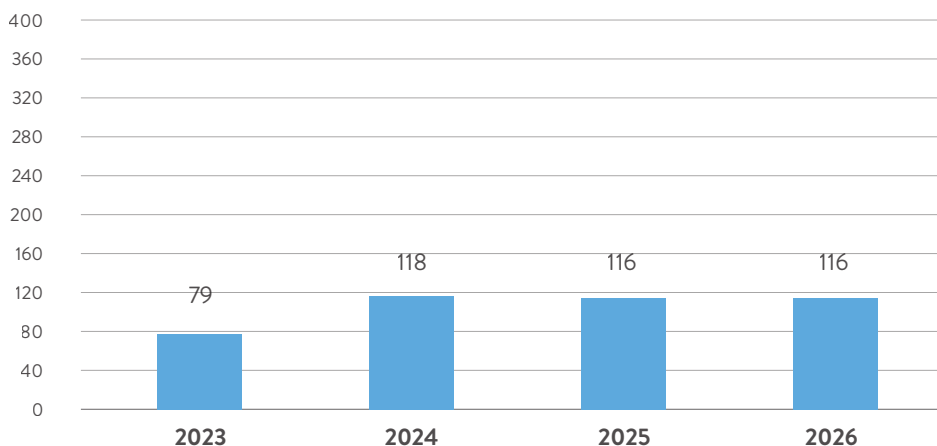
ir demografinės raidos prioritetus ir problemas, teikia pasiūlymus dėl teisės aktų tobulinimo, demografinės padėties gerinimo, šeimos politikos priemonių įgyvendinimo, analizuoja ir vertina programų ir priemonių, skirtų šeimai palankiai aplinkai kurti, įgyvendinimą.

Įgyvendindama Programą, Taryba derina sprendimus su visomis į Tarybą savo atstovus delegavusiomis šeimos politikos srityje veikiančiomis organizacijomis, su savivaldybėse veikiančiomis šeimos tarybomis, taip pat su šeimos politikos klausimus tyrinėjančiomis mokslo ir studijų institucijomis. Taryba aktyviai bendradarbiauja su LR Seimu, daugiausiai su LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komitetu, taip pat su LR Seimo Švietimo ir mokslo komitetu, LR Žmogaus teisių komitetu, su LR Socialinės apaugos ir darbo, LR Švietimo, mokslo ir sporto ministerijomis, su Šeimos politikos komisija.

Vykdam programą visos veiklos bus nukreiptos nusiųtatytiems veiklos prioritetams įgyvendinti:

- » stebėti ir analizuoti šalies šeimų situaciją, atitinkamų demografinių ir paslaugų šeimoms teikimo rodiklių pokyčius, vykstančius paslaugų šeimoms teikimo procesus ir ieškoti vykstančių teigiamų ir neigiamų tendencijų pokyčių priežasčių, sąsajų su vykdoma socialine

- ir ekonomine šeimos politika, priimamais teisiniais aktais ir kitais šeimoms aktualių problemų sprendimais;
- » nustatyti teisinio reguliavimo poveikio šeimai stebėsenos ir vertinimo kriterijus;
 - » pagal savo kompetenciją teikti mokslu ir praktika grįstus siūlymus LR Vyriausybei ir LR Seimui dėl įstatymų ir kitų teisės aktų projektų. Teikti pasiūlymus valstybės ir savivaldybių institucijoms bei šeimų nevyriausybinėms organizacijoms šeimos įgalinimo bei stiprinimo veiklų planavimo bei organizavimo ir kitais aktualiais klausimais;
 - » stebėti smurto, priklausomybių mažinimo ir savižudybių prevencijos klausimus, vykdant šeimos stiprinimo politiką, vertinant kompleksinių paslaugų šeimoms teikimo mastą, veiklos tikslus ir būdus bei gerą patirtį ir vyriausybės bei savivaldybių vykdomų programų projektus;
 - » skatinti aktyvų šeimų NVO dalyvavimą spręsdžiant kylančias šeimoms problemas, informuoti apie šeimų problemas, jų situacijos pokyčius LR Seimą, LR Vyriausybę ir visuomenę;
 - » didinti visų lygių politikų ir visuomenės dialogo kultūros suvokimą ir gebėjimus, atsisakant kaltinimo modelio ir diegiant subsidiarumo bei solidarumo principais grįstą įgalinimo modelį nacionalinėje ir savivaldos politikoje.
- Programos įgyvendinimą kontroliuoja Tarybos pirmininkas. Taryba neturi vidaus audito skyriaus ar specialistų, galinčių atlikti vidaus auditą. Šios programos vykdymo ataskaita yra sudėtinė Tarybos veiklos ataskaita, kurią Taryba teikia tvirtinti LR Seimui.
- Programa yra tęstinė. Iš programos lėšų finansuojama Tarybos ir sekretoriato veikla. 2023 m. programą įgyvendina 4 Tarybos sekretoriato darbuotojai.

10 pav. 2023–2026 m. asignavimų pasiskirstymas pagal programą Nacionalinės šeimos tarybos veiklos užtikrinimas (tūkst. eurų)

3.1. Institucijos valdymas

Vadovaujantis LR Seimo valdybos 2021 m. liepos 1 d. sprendimu Nr. SV-S-150 „Dėl didžiausio leistino Nacionalinės šeimos tarybos sekretoriato valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų, pareigybių skaičiaus“ patvirtintas didžiausias Nacionalinės šeimos tarybos sekretoriato leistinas pareigybių skaičius – 5.

2023 metais Nacionalinės šeimos tarybos sekretoriatą sudaro – 1 valstybės pareigūnas, tai Tarybos pirmininkas / įstaigos vadovas dirbantis ir 2 darbuotojai dirbantys pagal darbo sutartį po 0,5 etato, 1 darbuotojas – 1 etatu.

PATVIRTINTA
Nacionalinės šeimos tarybos pirmininko
2022 m. birželio 3 d. įsakymu Nr. V-2

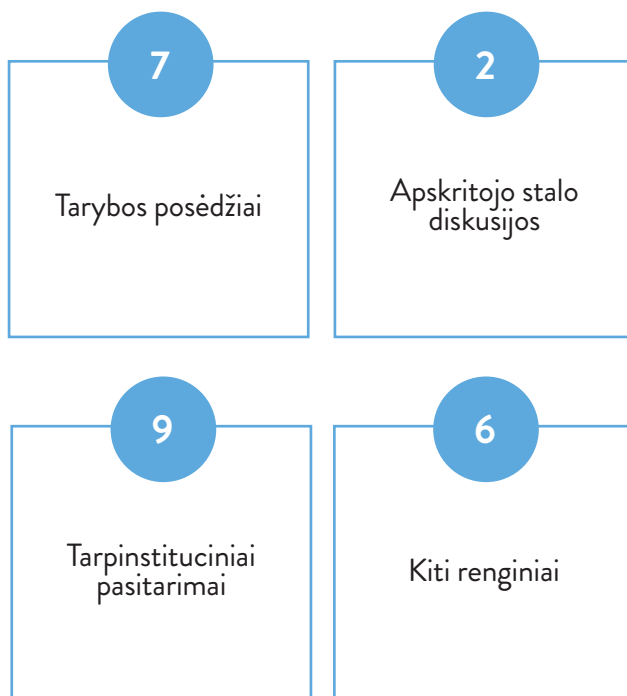
11 pav. Tarybos struktūros schema

3.2. Tarybos posėdžiai, tarpinstituciniai pasitarimai ir renginiai

Vadovaujantis LR Seimo valdybos 2021 m. liepos 1 d. sprendimu Nr. SV-S-150 „Dėl didžiausio leistino Nacionalinės šeimos tarybos sekretoriato valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis ir gaunančių darbo užmokestį iš valstybės biudžeto ir valstybės pinigų fondų, pareigybių skaičiaus“ patvirtintas didžiausias Na-

cionalinės šeimos tarybos sekretoriato leistinas pareigybių skaičius – 5.

2023 metais Nacionalinės šeimos tarybos sekretoriatą sudaro – 1 valstybės pareigūnas, tai Tarybos pirmininkas / įstaigos vadovas dirbantis ir 2 darbuotojai dirbantys pagal darbo sutartį po 0,5 etato, 1 darbuotojas – 1 etatu.

12 pav. Nacionalinės šeimos tarybos posėdžiai, diskusijos ir renginiai 2023 m.

2023 m. Taryba surengė 7 Tarybos posėdžius, 2 apskritojo stalo diskusijas. Tarybos narė, laikinai atliekanti Tarybos pirmininko funkcijas, Lijana Gvaldaitė dalyvavo LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo, LR Seimo Žmogaus teisių ir Ateities komitetų posėdžiuose, šeimų, NVO, kitų institucijų bei visuomeninių organizacijų surengtose konferencijose, apskritojo stalo diskusijose skaitė pranešimus, aktyviai dalyvavo diskusijose.

TARPINSTITUCINIAI PASITARIMAI:

1. 2023 m. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo visuose Kauno šeimos tarybos posėdžiuose.
2. 2023 m. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė ir Tarybos narė, laikinai atliekanti Tarybos pirmininko funkcijas, dr. Lijana Gvaldaitė dalyvavo visuose jungtinio Tarpžinybinės vaiko gerovės tarybos prie LR Vyriausybės ir Šeimos komisijos posėdžiuose.
3. 2023 m. sausio 18 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo LR Seimo Socialinių reikalų ir darbo komiteto posėdyje „Dėl Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo įgyvendinimo (dėl prevencinės, kompleksinės, individualizuotos pagalbos ir paslaugų sunkumų patiriančiai šeimai ir vaikui užtikrinimo).“
4. 2023 m. sausio–vasario mėn. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo susitikime su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos atstovais dėl mažų mokyklų tinklo pertvarkos.
5. 2023 m. sausio 25 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo susitikime su Lietuvos sveikatos mokslų universiteto atstovais aptariant Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2050“.
6. 2023 m. vasario 1–8 d. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė dalyvavo LR Seimo Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos posėdyje dėl seksualinių nusikaltimų prieš vaikus klausimo.
7. 2023 m. sausio–gruodžio mėn. Tarybos pirmininkė dr. Ramunė Jurkuvienė ir Tarybos narė, laikinai

atliekanti Tarybos pirmininko funkcijas, dr. Lijana Gvaldaitė kartu su NŠT nariais dalyvavo tęstinėje tarptautinėje darbo grupėje skyrybų klausimais. Šioje darbo grupėje dalyvavo ekspertai iš Nyderlandų, VVTAIT atstovai, mokslininkai, socialinių paslaugų skyrių vadovai iš regionų, šeimų NVO, dirbančių su išsiskyrusiomis šeimomis, atstovai. Svarstytos galimybės teikti pasiūlymus teisės aktams dėl svarbių spręstinių problemų, vykstant skyrybų procesui, kad vaikai nebūtų traumuojami skyrybų metu ir po jų.

8. 2023 m. liepos 18 d. Tarybos narė, laikinai atliekanti Tarybos pirmininko funkcijas, dr. Lijana Gvaldaitė susitiko su Caritas mediacijos centro „In pace“ atstovais.
9. 2023 m. spalio 13 d. Tarybos narė, laikinai atliekanti Tarybos pirmininko funkcijas, dr. Lijana Gvaldaitė dalyvavo LR Seimo Ateities komisijos posėdyje dėl Valstybės pažangos strategijos-Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“.

TARYBOS DALYVAVIMAS KITUOSE RENGINIUOSE:

1. Dalyvavimas lektorių iš Italijos paskaitose šeimos politikos tema Vilniaus universitete.
2. Dalyvavimas LR Seime – diskusijoje „Koks bus Lietuvos atsakas demografiniams iššūkiams?“.
3. Dalyvavimas LR Seimo posėdyje, kuriame Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda skaitė metinį pranešimą.
4. Dalyvavimas kartu su dr. Dalija Snieškiene pasitarime su LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atstovais dėl šeimai palankios aplinkos indekso kūrimo proceso.
5. Dalyvavimas susitikime su Respublikos Prezidentu ir Prezidento patarėjais.
6. Dalyvavimas susitikime su socialinio darbo konsultante, leidinio bendraautore Lies van Weezel.

[1 PRIEDAS](#): Metodinis leidinys „Pagalba besiskiriančioms šeimoms“

[2 PRIEDAS](#): Nacionalinės šeimos tarybos ambicija Valstybės pažangos strategijai „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ – Tvirta, ekonomiškai saugi, darni ir naujai gyvybei bei oriai senatvei pasirengusi šeima.

**NACIONALINĖ
ŠEIMOS TARYBA**

2023

PAGALBA BESISKIRIANČIOMS ŠEIMOMS

METODINIS LEIDINYS
SOCIALINIAMS DARBUOTOJAMS

AUTORIAI

Carla Naafs
Lies van Weezel
Indrė Gajdosikienė

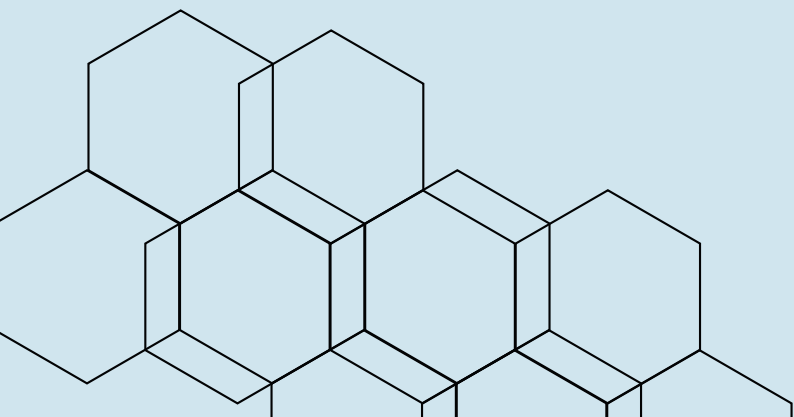
DARBO GRUPĖS NARIAI

Ramunė Jurkuvienė
Kristina Malinovska
Lina Danusevičienė
Elina Jackienė
Ugnė Klingerė
Daiva Navickienė
Deimantė Rusteikaitė

TURINYS

Įvadas	6
Kas ir kaip naudojasi pagalba skyrybų metu Nyderlanduose	8
Pagalbos teikimo principai	10
Penki darbo etapai	12
Priedas: Rūpinimosi vaiku (-ais) planas	18

ĮVADAS

Lietuvos socialiniai darbuotojai, dirbantys su šeimomis, po 2018 metų Vaiko teisių apsaugos reformos buvo įpareigoti teikti naujo turinio socialinę pagalbą vaikui ir šeimai. Iki reformos socialinių darbuotojų pastangos buvo sutelktos padėti skurstančioms, priklausomybių pažeistoms, marginalizuotoms šeimoms, dažnai neturinčioms galios ir aukštesnio statuso visuomenėje, motyvuojant jas priimti pagalbą, įveikti jų priešišumą. Po reformos šeimų, gaunančių pagalbą, ratas prasiplėtė. Didelę dalį atvejų, su kuriais dirba socialiniai darbuotojai ir atvejo vadybininkai, sudaro problemines skyrybas išgyvenančios šeimos. Tai tapo viena pagrindinių socialinės pagalbos vaikui ir šeimai sričių. Ši sritis reikalauja specifinių žinių ir įgūdžių. Skyrybų atvejais į pagalbos teikimo procesą šeimos ateina su skirtingu, nei iki reformos, galios santykiu. Nesutariantys tėvai, kartais užimantys aukštas pareigas ir galintys būti iš įvairiausių ekonominių sluoksnių, dėl nuoskaudų nepajėgia susikalbėti tiesiogiai ir tarpusavio kovoje dažnai pasitelkia teises institucijas.

Šiame tėvų kare aukojama daug kas, deja, neretai ir vaikai, kurie nejučia tampa įrankiu spausti sutuoktinį. Vaikai nuo to labai kenčia. Socialiniai darbuotojai taip pat jaučia tėvų spaudimą būti įtrauktais į tėvų tarpusavio kovą, palaikyti vieno ar iš kito tėvų pusę. Tėvai, nepajėgdami taikiai antrosios pusės įtikinti, kad su vaiku (vaikais) ar su antrąja puse elgtųsi taip, kaip pageidaujama, mėgina priversti tai daryti specialistus.

Be to, anksčiau socialiniai darbuotojai būdavo įpratę dirbti su labiau interesuotu vienu iš tėvų, įprastai su mama, į jos pusę tada buvo labiau įsiklausoma ir įsijaučiama. Skyrybų atveju vienos pusės palaikymas tik gilina tėvų priešišumą. Jei kartais lygiavertiškai dirbama su abiem tėvais, tai dažnai reiškia, kad besiskiriantys tėvai gyvena skirtingose vietovėse ir su jais dirba du atskiri atvejo vadybininkai, arba su tėvais kalbama paeiliui, ne kartu. Tėvai, ypač jei nesutaria rimčiau, bendrų susirinkimų metu arba atvirai konfliktuoja, arba nesikalba, o į atvejo vadybos posėdžius gali atsivesti po savo advokatą, kuris neragina susikalbėti, bet gina savo pusės interesus ir leidžiasi į teises kovas, taip dar labiau užaštrindamas situaciją. Į tėvų kaltinimus ir ginčus įtraukiami policija, Vaiko teisių apsaugos tarnyba, gydytojai, mokytojai, teismai ir t. t.

Socialiniai darbuotojai tada jaučiasi bejėgiai. Jie mato, kad nuo tėvų labai daug priklauso vaikų gerovė, tačiau šie yra nepajėgūs susikalbėti vaikų labui. Vaikams tėvų konfliktai žalingi, tačiau darbuotojai pasigenda aiškumo, koku pagrindu remiantis raginti tėvus susikalbėti ir išgirsti vienas kitą. Pagalbos procese socialiniai darbuotojai mažai yra įtraukti į pagalbą vaikui, o kartais tėvai tokį bendravimą iš viso draudžia, dėl to į vaiko kančią specialistai apeliuoja labiau teoriškai. Jie išklauso vieną ir kitą konfliktuojančią pusę ir stokoja būdų rasti bendrą pagrindą sprendimų paieškai. Tada specialistai jaučiasi neatliepią tiek tėvų, tiek visuomenės lūkesčių. Iš kitos pusės jie supranta nepajėgią su tėvais dirbti taip, kad tėvai matytų, kaip savo elgesiu žeidžia vaikus, ir kad susitartų vaikų labui problemas spręsti konstruktyviai. Atrodo, tėvų susikalbėjimo spragą galėtų užpildyti mediacija, psichoterapija, tačiau privalomų ir nemokamų mediacijos valandų yra vos kelios, o ir jų tėvai kartais atsisako; psichoterapijos paslaugos brangios ir dažniausiai tai asmeninė paslauga.

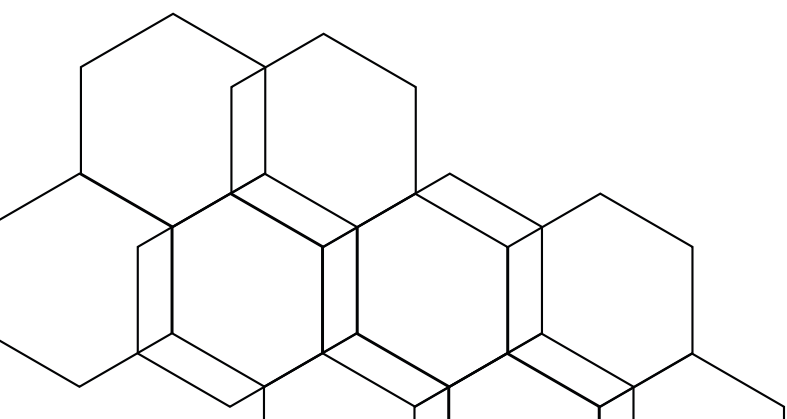
Apie skyrybų problemą ir paramą besiskiriančioms šeimoms dvejus metus reguliariai susitikdama diskutavo mišri Lietuvos ir Nyderlandų specialistų (socialinių darbuotojų, mokslininkų, nevyriausybinių organizacijų darbuotojų, vaiko teisių specialistų) grupė, kurią subūrė šeimų svarbos ir rūpesčio jomis entuziastė, Nacionalinės šeimos tarybos pirmininkė Ramunė Jurkuvienė (1957–2023).

Darbo grupė, aptardama ir lygindama lietuviškus ir nyderlandiškus atvejus ir pagalbos jiems būdus, vis tvirčiau ėmė remtis samprata, kad vaikai turi turėti galimybę bendrauti su abiem tėvais, nes, nepaisant iširusių poros santykių, vaikai lieka abiejų tėvų atsakomybė. Tačiau tikrovė tokia, kad kartais tėvai taip konfliktuoja, jog bendravimas tampa įtemptas, smurtinis ir tokios situacijos labai kenkia vaiko gerovei. Tėvai, kaltindami vienas kitą, į besitęsiantį intensyvų konfliktą įtraukia ir specialistus. Pagalbos darbuotojai Lietuvoje dažnai jaučia, kad jiems reikia daugiau žinių ir įgūdžių bandant susitvarkyti su tokia situacija.

Besiskiriantys tėvai vis tiek lieka abu atsakingi už savo vaikus, kaip benorėtų vienas kitam šios atsakomybės neduoti. Dėl to jiems būtina parama ir pastangos įveikti savo nusivylimus, pyktį ir abipusį kaltinimą ar kovas. Ši samprata remiasi lūkesčiu, kad tėvai sutiks bendrauti, kai to reikia dėl vaikų (į vaiko interesus orientuotu – vaikocentrinu požiūriu). Nors Lietuvoje deklaruojama, kad pagalba šeimai teikiama, siekiant atliepti vaiko interesus, tačiau daug sėkmingos patirties sprendžiant probleminius skyrybų atvejus neturime. Dėl to darbo grupė pasikvietė Nyderlandų socialinę darbuotoją **Carla Naafs** pasidalinti savo darbo Paramos vaikams ir jaunimui institute patirtimi. Ši organizacija, veikianti Nyderlanduose, teikia valstybės pagalbą vaikams ir jaunimui, taip pat jų tėvams ir globėjams, iškilus sudėtingoms situacijoms: konfliktams, elgesio problemoms, įtampai globos namuose ar tėvų skyryboms. Iš diskusijų ir klausimų darbo grupėje apie pagalbą šeimai Nyderlanduose skyrybų atveju, analizuojant lietuviškus ir nyderlandiškus kontekstus ir valstybės politikos skirtumus, parašytas šis tekstas, dažnai pirmuoju (Carla'os) asmeniu.

Carla'os pasidalijimas paremtas metodika, kuri buvo kuriama penkerius metus, bendradarbiaujant šešioms įstaigoms, teikiančioms pagalbą besiskiriančioms šeimoms. Metodika buvo skirta specialistams, kad šie galėtų veiksmingai padėti poroms ir jų vaikams skyrybų situacijose. Carla buvo viena iš socialinių darbuotojų, teikiančių pagalbą šeimoms šio dažnai labai emocionalaus proceso metu ir prisidėjusių prie metodikos rengimo. Šiame tekste pristatomi Carla'os patirties esminiai pastebėjimai apie pagalbą skyrybų procese: specialistų vizija, pagalbos teikimo principai ir skirtingi pagalbos proceso etapai, kuriuos privalo suprasti pagalbos šeimai procesui vadovaujantis specialistas. Nors lietuviškas ir nyderlandiškas kontekstai skiriasi, tikimės, kad šis tekstas gali būti naudingas ieškant būdų, kaip sėkmingiau padėti vaiko tėvams būti gerais tėvais skyrybų procese ar po jų.

KAS IR KAIP NAUDOJASI PAGALBA SKYRYBŲ METU NYDERLANDUOSE

Konsultuotis skyrybų klausimais į institutą žmonės patenka įvairiais būdais. Dalis pagalbos ieško patys, kai kuriems rekomenduoja kreiptis šeimos gydytojas ar mokytojas, draugai. Apie 40 proc. kreipiasi pagalbos dėl įstatyminių apribojimų: teisėjas netvirtina skyrybų, kol nėra sudarytas detalus vaikų priežiūros planas. Kiti ateina rekomendavus advokatui ar mediatoriui.

Skyrybos neigiamai paveikia vaikus, sutrikdo saugumo ir pasitikėjimo supančiu pasauliu jausmą, o tai neigiamai veikia vaikų požiūrį į save ir kitus. Dėl sudėtingos ir įtemptos patirties vaikų elgesys tampa problematiškas, bėdos patiriamos ne tik šeimoje, bet ir mokykloje, santykiuose su draugais, kitoje aplinkoje; vaikams gali kilti ir įvairių sveikatos problemų. Todėl vaiką matantys specialistai (mokytojai, gydytojai ir kt.) pastebėję vaiko elgesio ar sveikatos pokyčius ir pasigilinę į pokyčių priežastis, gali pasiūlyti tėvams kreiptis reikalingos pagalbos.

Pagalbos institute sąlyga – kad procese dalyvautų abu tėvai. Jei pagalbos siekia tik vienas, jis (ji) turi įtikinti kitą dalyvauti, kad pagalba būtų suteikta. Pagalba tėvams nekainuoja, nes ją apmoka valstybė. Gana dažnai pasitaikydavo, kad iš pradžių vienas iš tėvų buvo labiau motyvuotas arba abu ne itin norėdavo dalyvauti. Tačiau, jei teismas įpareigoja sudaryti vaiko priežiūros planą, skyrybos Nyderlanduose nukeliamos iki kol bus sudarytas toks planas. Skyrybų įteisinimo nukėlimas gali sukelti nepatogumų tėvams, jei jie nori tvarkytis savo gyvenimą atskirai: jie negali dar kartą susituokti, nusipirkti buto ir laviruoja tarp kitų apribojimų. Todėl žmonės pasirenka ieškoti pagalbos.

Pagalba šeimai vidutiniškai trukdavo devynis mėnesius, o su kai kuriomis šeimomis, pavyzdžiui, dėl sveikatos ar kitokių problemų negalinčioms dalyvauti susitikimuose – iki dviejų metų. Pagalba leidžia žmonėms spręsti savo vaikų problemas, o ne konfliktuoti tarpusavyje: tėvai dažniausiai džiaugdavosi atgavę galimybę susikalbėti ir išmokę kartu spręsti vaikų priežiūros klausimus.

Teikiamos pagalbos tikslas – ne „prastumti“ sprendimus, nubausti ar perimti poros problemas, o suteikti paramą besiskiriančioms šeimoms, kovojančioms su pykčiu, sielvartu, bejėgiškumo jausmu ir norinčioms atkurti savo bendravimą, suvokiant, kad jų vaikui (vaikams) reikia abiejų tėvų: ir tėčio, ir mamos. Ši nuostata pagrįsta supratimu, kad tėvai gali būti išsiskybę kaip vyras ir žmona, tačiau vis tiek dalijasi atsakomybe už savo vaikus. Specialisto ir valstybės teikiamos pagalbos vaidmuo yra ne perimti šią atsakomybę, o padėti ja dalintis abiems tėvams.

PAGALBOS TEIKIMO PRINCIPAI

Kad padėtų tėvams įveikti pyktį, kovas, kivirčius, **darbuotojui reikia:**

1

Būti orientuotam (-ai) į vaiką: vaikocentriškumas

Vis priminkite sau ir tėvams, kad šiame darbe visi koncentruojamės į vaikus. Vaikai – priežastis siekti tėvų bendradarbiavimo, nes be jo tėvai labai skaudina vaikus.

- dirbkite ne tik su tėvais, bet ir su vaiku. Pagalbos proceso metu darbuotojas kalbės su vaiku ir domės jo patiriamais išgyvenimais pokyčių per skyrybas metu;
- dirbdami su tėvais, apmąstykite ir su tėvais nuolat aptarkite šeimos situaciją vaiko (-ų) akimis (padėkite „įlįsti į vaiko kailį“: darbuotojas paaiškina tėvams, kaip jaučiasi ar galėtų jaustis vaikas).

Palaikyti abiejų tėvų atsakomybę, išlikti draugiškas, bet nepalaikyti kurios vienos pusės

2

Būkite atviras, malonus, draugiškas, bet išlikite mandagus ir išlaikykite atstumą. Darbuotojas turi būti draugiškas, bet visą laiką turėti omenyje, kad jis nėra besiskiriančios poros draugas. Atstumas reikalingas tam, kad besiskiriančiųjų pora suprastų bendraujanti su specialistu, kuris nespręs už juos problemų (ko būtų galima tikėtis iš draugo ar artimojo). Specialistas moderuos procesą, padės tėvams **patiems atpažinti** ir **patiems spręsti** savo problemas.

- išlaikykite supratimą, kad tėvų (ne specialisto) pareiga yra kuo geriau auklėti savo vaikus;
- nenurodinėkite tėvams, kaip elgtis, pavyzdžiui: „*jūs dabar privalote man tai pasakyti, nes kitaip negalėsiu jums padėti!*“. Jei pradėsite iš tėvų reikalauti, kad, pvz.: „*jūs privalote pagal įstatymą*“, jie daugiau pas jus neateis;
- bendraudami sukurkite saugią atmosferą, kartu su tėvais nusistatykite bendravimo taisykles;
- pastebėkite tėvų, vaikų, proceso stiprybes ir palaikykite viltingą požiūrį;
- sakykite komplimentus. Tai padrąsina ir pradžiugina tokiu sunkiu ir sudėtingu laikotarpiu;
- išdrįskite prieštarauti požiūriui ir elgesiui, bet nenusiteikite prieš asmenį;
- išlikite neutralus, nerodykite pirmenybės vienam iš tėvų – pirmenybė teikiama tik jų vaikų interesams (svarbu domėtis tėvų nuomone apie tai, kaip jie gali bendradarbiauti dėl vaikų, taip pat, kaip jie gali vienas kitam padėti geriau rūpintis vaiku (-ais));
- kalbėkite apie ateitį ir įsivaizduokite, kokia ji bus: geresnis tėvų bendradarbiavimas suteiks vaikams stabilumą, reikalingą augant, vaikai jaus ne įtampą, bet poilsį ir ramybę, jei tėvai sutars dėl globos; taip pat tėvai jaus vienas kito palaikymą, atlikdami sudėtingą vaikų auklėjimo pareigą;
- užjauškite tėvus ir vaikus, padrąsinkite ar paguoskite, padėkite kartu permąstyti jų situaciją.

3

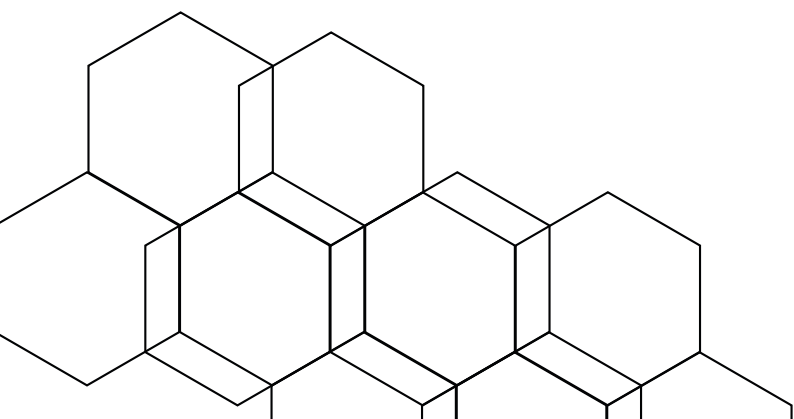
Atpažinti savo jausmus ir suvokti savo elgesį

- reflektuokite ne vien kitų, bet ir savo jausmus;
- tesėkite pažadus ir įgyvendinkite tai, dėl ko susitarėte;
- neužmirškite grįžti prie nagrinėjamos temos, jei įsijautę į pokalbį tėvai bando nuo jos nukrypti – tokiu atveju galite pasakyti, kad užsirašote naujai iškeltą temą kaip svarbią ir galėsite tęsti ją kito susitikimo metu;
- domėkitės, užduokite klausimus, ir nepasitenkinkite trumpais atsakymais;
- būkite sąžiningi, nuoširdžiai domėkitės ir nebijokite klausti;
- veskite pokalbį ir nukreipkite į temas, kurias būtina išdiskutuoti ar aptarti, tačiau neužgožkite tėvų ir jiems nenurodinėkite. Paaiškinkite, kodėl svarbu kalbėti tokiomis temomis, kaip, pavyzdžiui, jų bendra istorija ir jaunystė;
- pasinaudokite galimybe aptarti savo patirtį su kolegomis (Carla'os atveju pravertė intervizijos po sunkių pokalbių; kasmėnesinės grupinės atvejo diskusijos, įtraukiant vaikų elgesio specialistą);
- atminkite, kad svarbu nepalaikyti vienos pusės ir neteisti.

4

Įtraukti kitus

- įtraukite platesnę šeimą, gimines;
- konsultuokite kitus, besirūpinančius vaiku: mokytojus, artimuosius.

PENKI DARBO ETAPAI

Remiantis šiuo požiūriu, galima išskirti **penkis** specialisto pagalbos etapus.

1 etapas: Pasiruošimas

Pagalbos procesas pradedamas paruošiamuoju susitikimu. Susitikimo metu specialistas-socialinis darbuotojas paaiškina tėvams būsimą procesą ir kartu su abiem tėvais susitaria dėl sąlygų. Susitikimui įvykti būtinas abiejų tėvų dalyvavimas. Taip pat pasiruošimo metu socialinis darbuotojas atskirai susitinka pasikalbėti su vaiku (-ais).

Institute įrengtos specialios patalpos susitikimams su tėvais, su dideliu apvaliu stalu ir trimis kėdėmis, kilnojama lenta, kad būtų patogiu socialiniams darbuotojams rašyti ar piešti. Kita patalpų dalis skirta darbui su vaikais. Patalpose skirtose vaikams buvo įrengti keturi kambariai su baldais, žaislais ir žaidimais, knygomis. Kiekvienas kambarys pritaikytas darbui su skirtinga vaikų amžiaus grupe. Ši atskira patalpų dalis su žaislais skirta susitikimams ir užsiėmimams su vaikais. Šiose patalpose taip pat organizuojami vaikų susitikimai su vienu iš tėvų, jei reikia, prižiūrint socialiniam darbuotojui, arba socialinio darbuotojo susitikimai su vaiku.

Dirbdamas institute, socialinis darbuotojas susitikimo metu gali pasiūlyti, kur tėvams sėdėti, arba jie gali sėdėti taip kaip nori. Galima pasiūlyti kavos, arbatos ar vandens. Socialinis darbuotojas susitikimo metu turi nešiojamąjį kompiuterį klausimams, užrašams ar pastaboms pasižymėti. Viena iš svarbių užrašų dalių – pastabos apie susitikimo atmosferą. Užrašai svarbūs galutinei ataskaitai paruošti. Ataskaita gali būti pateikta tėvams ir teisėjui ar kitam asmeniui, ar institucijai, kuri nukreipė tėvus į institutą.

Pradžioje svarbu, kad dirbantis specialistas susitartų su tėvais dėl šių taisyklių:

- Nešaukiame vienas ant kito;
- Nepertraukiame vienas kito;
- Kalbame apie vaikus (o ne, pavyzdžiui, apie naują vieno iš tėvų draugą (-ę));
- Bendraujame pagarbiai;
- Nekeliame balso, kitaip susirinkimas bus baigtas ir tėvai turės ateiti kitą kartą.

Paaiškinkite tėvams, kokią pagalbą jiems siūlote ir ko iš jų tikėtės. Apibrėžkite tėvams laikotarpį, kiek tikėtės dirbti su jais, kiek kartų per mėnesį, kiek laiko (pvz. pusantros valandos per savaitę) ir kad jiems taip pat bus skirta darbo (įskaitant namų darbus). Perspėkite, kad konsultuosite ne tik tėvus, bet ir jiems leidus kalbėsitės su vaikais apie jiems kylančias problemas, kad kartu su tėvais galėtumėte jas spręsti (be šio tėvų leidimo darbo neverta pradėti). Pabrėžkite, kad jūs neskirsite pirmenybės nei tėčiui, nei mamai, o dirbsite dėl jų vaikų – jie yra svarbiausi šiuose susitikimuose.

Taip pat galite sudaryti ir raštišką susitarimą. Tegul pasirašo tėvai, taip pat pasirašykite patys.

Susiplanuokite susitikimus reguliariai, pavyzdžiui, kiekvieną trečiadienį 9.00 val., atsižvelkite į tėvų galimybes. Po to galite pradėti darbą.

2

etapas: Situacijos ir problemų aprašas**Trukmė: penki arba šeši susitikimai. Temos, į kurias sutelkiamas dėmesys:**

○ Pažinti šeimą, vaikus, šeimos istoriją ir dabartinę situaciją:

- Kokia yra poros situacija dabar?
- Kaip prasidėjo poros santykiai?
- Kaip jie nusprendė turėti vaikų (kartu, ar tai įvyko atsitiktinai)?
- Kaip vyko motinystės / tėvystės raida?
- Kaip susiklostė dabartinė situacija?

○ Leiskite tėvams pasidalinti su jumis savo norais, lūkesčiais ir galimybėmis dabartinėje situacijoje. Ar jie dirba, kokių turi planų ir panašiai.

○ Paašškinkite, kad kitam susitikimui tėvai turi paruošti savo „gyvenimo kartu istoriją“: kaip susipažino, įsimylėjo, susilaukė vaikų, kaip kito jų santykiai. Tada susitikimo metu kiekvienas (tėtis ir mama) turi papasakoti savo istoriją. Kai vienas pasakoja, kitas turi klausytis ir nepertraukti. Jūs skiriate jų istorijoms po pusvalandį. Galite klausti, kai ko nors nesuprantate. Jūs pasižymite sau pastebėtas problemas, kurias būtų verta gvildinti vėliau. Dažnai tai būna labai emociingas susitikimas. Tam turite būti pasiruošę. Pagirkite tėvus jiems išsipasakojus.

○ Tarp susitikimų su tėvais jūs atskirai kalbatės su vaikais (*aprašyta žemiau*). Vėliau papasakojate tėvams ką išgirdote, ir paminite, kas iš to jums kelia susirūpinimą. Padėkite tėvams padėti savo vaikams. Jei manote, kad reikalinga, patarkite tėvams kreiptis vaikui profesionalios pagalbos.

○ Jei tėvai ginčijasi vaikų akivaizdoje, paprašykite, kad jie nustotų kovoti, kaltinti, priekaištauti vienas kitam matant vaikams, nes vaikai kenčia nuo jų konfliktų. Pasiūlykite, kad tėvai verčiau kalbėtųsi apie įtampą keliančius dalykus jūsų kambaryje. Taip tėvai mokosi valdytis ir dirbti kartu, taigi galite padėti jiems pagerinti tarpusavio santykius. Šitaip tėvai gali pradėti dirbti kartu savo vaikų interesų, jausmų ir elgesio labui, kaip ir kiti geri tėvai. Neužmirškite klausti tėvų, ar jie pastebi sunkumų, ar jaučia pagerėjimą, pasidžiaukite, jei kas klostosi geriau. Mokykite pastebėti mažus pokyčius.

○ Jei vienas iš tėvų su vaiku iki tol nebendravo, jo (-s) susitikimus su vaiku galite organizuoti savo kabinete, kol reikia. Tėvas ar mama vėliau su vaiku susitiks patys, kai tai įmanoma ir saugu vaikui (vaikams).

○ Kiekviename susitikime klauskite tėvų, kas sekasi geriau, o ką jiems reikėtų patobulinti.

○ Kvieskite dirbti ties problemomis / išryškėjusiomis temomis, kurias pastebėjote pasakojimuose apie šeimos gyvenimą. Galite pasiūlyti naujų būdų, kaip pažvelgti į situaciją, taip pat padėti suprasti, kas ją lemia. Apsvarstykite kartu, ar tėvai nori ir toliau taip pat bendrauti, ar juos tai tenkina?

Pakvieskite įsivaizduoti, kaip seksis bendravimas, susitarimai po skyrybų, kokie pokyčiai poros ir jų vaikų laukia?

Susitikimai su vaikais

Pagal šią metodiką socialiniam darbuotojui labai svarbūs susitikimai su vaikais. Kai tėvai įsijaučia į savo kovą vienas su kitu, jie nejučia nebepaiso vaikų, ir specialistas gali padėti tėvams grąžinti gebėjimą įsiklausyti, atsižvelgti į savo vaikus.

Susitikimas su vaiku vykdavo kitą dieną nei susitikimas su tėvais, viename iš instituto kambarių. Nerekomenduojama lankyti vaikų jų namuose, nes lengva prarasti neutralumą: lankydami vieno iš tėvų namuose, skatinate kitą galvoti, kad dabar palaikysite kitą pusę. Kartais, jei vaikas labai užsiėmęs, su tėvų sutikimu susitikimas būdavo organizuojamas mokykloje; tai puiki proga pasikalbėti su auklėtoja, pasiteirauti, kokie jos įspūdžiai apie vaiką.

Šeimoje esant daugiau vaikų, pirmiausia susitikdavau su jais visais ir paaiškindavau susitikimo ir tolesnio mūsų bendravimo tikslą: kad dirbu su jų tėvais dėl skyrybų, ir norėčiau pasikalbėti su vaikais, kad sužinočiau, kaip jie išgyvena tėvų skyrybas. Vėliau paprašydavau, kad vienas vaikas liktų, o kiti žaistų kitame kambaryje arba liktų su mama / tėčiu. Su vaikais geriau kalbėtis atskirai, kitaip vienas vaikas gali imti dominuoti: imtis atsakyti klausimus už kitus.

Susitikimas su vienu vaiku trukdavo apie 20 min., vėliau pakviečiamas kitas vaikas. Darbo su šeima proceso laiku vykdavo iš viso 3-5 asmeniniai susitikimai su vaiku, priklausomai nuo emocinės vaiko situacijos.

Užmegzti ryšį su vaiku galima įvairiais būdais: piešiant, lipdant, konstruojant LEGO ir panašiai. Kartais, jei pokalbis būdavo per daug emociingas ir vaikui būdavo sunku kalbėti, išeidavome pasivaikščioti (su tėvų sutikimu), suteikdami vaikui daugiau erdvės jo patirčiai. Jei matydavau, kad reikia daugiau pagalbos, rekomenduočiau tėvams konkretų žmogų – specialistą. Pokalbio pabaigoje visada pasakydavau vaikui, ką perduosiu jo tėvams.

Kartais vaikai sakydavo, kad turi paslaptį nuo tėvų, ir prieš dalindamiesi mėgindavo išgauti mano pasižadėjimą, kad neišduosiu jos tėvams (iš patirties žinau, kad dažniausiai paslaptis yra apie tai, kas vaikui nepatinka ir ką jis norėtų pakeisti, bet vienas nesugeba). Tada paaiškindavau, kad negaliu saugoti paslapčių nuo jų tėvų, o jei vaikas vis tiek nori man ją pasakyti, turime aptarti, kokiū būdu ją atskleisti tėvams. Pavyzdžiui, galėčiau pasakyti atskirai nuo vaiko arba kartu su juo. Paaiškindavau, kad yra geriau pasakyti paslaptį, kitaip niekas nesikeičia.

3

etapas: Pokyčių žvalgymas ir įgyvendinimas

Trukmė: penki arba šeši susitikimai.

- Šis etapas skirtas gerinti tėvų bendravimą. Paklauskite, kaip tėvai norėtų jį gerinti. Kartu su tėvais sudarykite tvarkaraštį, kada ir kaip jie kalbės apie vaikus ir apie vaikams reikalingus dalykus. Pavyzdžiui, kaip jie siųstų vienas kitam įprastą žinutę: telefonu ar el. paštu? O kada jie kalbės sėdėdami prie stalo? Kokiomis temomis jie norėtų diskutuoti ir kaip tai darytų?

Kartais reikia plano, kaip bendrausime, kad bendravimas iš viso vyktų. Tarkime, iš pradžių tariamės, kad tėvai bendrauja tik centre man [specialistui] dalyvaujant. Vėliau tėvams siūloma palaikyti kontaktą, bendraujant tarpusavyje minimaliai, laikantis bendrųjų mandagaus bendravimo taisyklių, kaip su nepažįstamu žmogumi, nesileidžiant į emociškai jautrias temas. Jeigu pavyksta išlaikyti mandagų toną, tėvai gali pradėti rašyti vienas kitam SMS. Vėliau – kalbėtis vienas su kitu. Tada – pasimatyti (be manęs). Kartais, jei tėvai būdavo visiškai nepajėgūs emociškai atsitraukti, uždrausdavau visą jų bendravimą tarpusavyje, išskyrus pokalbius už mano stalo (net be žinučių el. paštu ar panašiai. Susirašinėjant kartais neaišku, kokia naudojama intonacija ar kokia intencija kas nors rašoma, tad galima greitai j(s)ižeisti).

- Kartu tyrinėkite šeimos tinklą: draugus, giminaičius, kitus artimus žmones, kurie yra susiję su vaikais. Išsiaiškinkite, ar ir kuo jie gali padėti tėvams ir / arba vaikams.
- Jei reikia, pasiūlykite tėvams specialistus, kurie padėtų jiems tvarkytis su emocijomis, finansais, buitimi ir panašiai. Palaikykite ryšį su šiais pagalbininkais.
- Kiekviename susitikime paklauskite tėvų, ką jiems pavyksta daryti geriau, o ką dar reikia tobulinti.
- Kartu su tėvais sudarykite rūpinimosi vaikais planą (žr. priedą), kuriame įvardijami praktiniai susitarimai dėl vaikų (iš pradžių kiekvienas iš tėvų paruošia šį planą atskirai namie, socialinė darbuotoja suveda į bendrą lentelę; tada jis aptariamas susitikimų metu).

Kas kuo rūpinasi? Pavyzdžiui: kas atveda į ar pasiima vaiką iš susitikimo su kitu iš tėvų? Kas vyks su vaiku mokyklos atostogų, tėvų atostogų metu? O kas atsakingas už ryšį su mokykla ar popamokine veikla (būreliais)? Kas turi vaiko dokumentus? Taip pat susitariama dėl pinigų: kas perka drabužius, batus, moka odontologui ir panašiai...

Kaip, kas kiek laiko tariamasi ir deramasi dėl susitarimų?

Visa tai turi būti aptarta ir aprašyta.

Dirbkite su šiuo planu: padarykite jį kuo išsamesnį ir įsitikinkite, kad tėvai patys supranta plano būtinumą.

- Šiame etape pasikalbėkite su vaikais, taip pat ir apie rūpinimosi vaikais planą. Jei reikia, kalbėkitės daugiau nei vieną kartą (susitikimai su vaikais visada vyksta atskirai nuo tėvų; paklausus, ar vaikai norėtų dalyvauti tariantis tėvams, vaikai paprastai to nenori).

4

etapas: pasiekimų įtvirtinimas ir darbo užbaigimas

Trukmė: trys ar keturi susitikimai.

- Sutelkite dėmesį į vaikus ir jų poreikius. Padėkite tėvams spręsti vaikų problemas, kad jie galėtų toliau praktikuoti įgytus įgūdžius.
- Tegu tėvai pasakoja, kaip jaučiasi dėl naujai įgytos veikimo kartu patirties. Paklauskite, ar jie nori dar ką nors aptarti, praktikuoti, tobulinti? Ar liko neaptartų svarbių temų? Pakvieskite juos pagalvoti apie kitą žingsnį šiame etape.
- Stenkitės, kad rūpinimosi vaiku planas būtų kuo išsamesnis ir vaikams augant ir jų poreikiams keičiantis, nuolat atnaujinamas. Kasmet (kartais dažniau) tėvai turi patys jį atnaujinti. Suplanuokite kito jų (be jūsų) susitikimo datą planui aptarti kartu. Nuraminkite, kad viskas gerai, jei planai kiek keičiasi.
- Pasikalbėkite su vaikais ir leiskite jiems išsakyti, kaip jie jaučiasi šiame etape.
- Įvertinę, kad viskas gerai, galite parengti ir tėvams pristatyti ataskaitą. Tada, tėvams sutikus, galite užbaigti susitikimus.

Ataskaita

Praneškite apie nuveiktą darbą teisėjui arba tėvus siuntusiems asmenims. Pirmieji perskaito ataskaitą ir ją komentuoja tėvai („aš kaip darbuotoja galiu po to ją pakeisti arba palikti tokią, kokia buvo“). Jei tėvai su kažkuo nesutinka, o aš nenoriu keisti, galima pridėti komentarą, kam tėvai nepritarė. Tėvams pasirašius galima išsiųsti ataskaitą tiems, kurie nukreipė tėvus.

Jei tėvai atvyko patys, specialistas duoda ataskaitą jiems. Tai padeda pamatyti ir įvertinti pokyčius, indėlių.

Galutinę ataskaitą sudaro trumpi užsiėmimų aprašymai (įskaitant atmosferą), užpildytas priežiūros planas, vaikų pasakojimų aprašai. Galutinė ataskaita sudaro 4-5 puslapius.

5

etapas:

Pasitikrinimas

Po 6 mėnesių būtina paskambinti tėvams (atskirai) ir paklausti, kaip jiems sekasi ir ar vaikams viskas gerai. Jeigu vaikai moka kalbėti, su jais irgi galima pasišnekėti telefonu arba susitarti dėl susitikimo. Jeigu nori, tėvai gali ateiti pasikalbėti. Jei norite, galite paskambinti mokytojams arba kam nors iš artimųjų tinklo, jei kas dalyvavo per susitikimus.

Kylant problemų kartais darbas kartojasi.

PRIEDAS: RŪPINIMOSI VAIKU (-AIS) PLANAS

Šis planas yra lanksti priemonė, kurią socialinis darbuotojas naudoja susitarimams ir diskusijoms su tėvais apie tai, ko reikia vaikams ir kaip tai nuspręsti (trečiame etape – žvalgant ir įgyvendinant pokyčius). Neužpildytą planą socialinė darbuotoja išsiunčia el. paštu abiems tėvams, kad kiekvienas iš tėvų galėtų užpildyti vidurinius jo stulpelius atskirai namie. Mama gali surašyti, kas jai svarbu, kai vaikas pas ją ir pas tėtį; tą patį iš savo pusės padaro tėtis. Planas parsiuočiamas specialistei, kuri šiuos du planus surašo į vieną dokumentą. Šį dokumentą galima susitikimų metu ir tarp jų aptarinėti, kad punktas po punkto būtų sukurti susitarimai (ketvirtasis stulpelis). Viską sutarę tėvai pasirašo. Nyderlanduose šis planas siunčiamas teisėjui.

Pateikiamas planas yra gairės: jei jūs ar klientai mano, kad kai kuriuos dalykus reikia įrašyti papildomai, o kai kuriuos išmesti, pasitikėkite savimi ar klientais, ir padarykite taip. Kažkam gali būti svarbu sutaupyti pinigų vaikams; kitam – apmokėti popamokinę veiklą. Visus šiuos dalykus svarbu įvardinti ir įrašyti. Kartais temos susitarimams kyla iš to, kuo skundžiasi vaikai: tarkime, kodėl pas mamą galiu miegoti savo kambaryje atviromis durimis, o tėtis taip neleidžia. Vietoje reikalavimo leisti vaikui miegoti atviromis durimis reikia diskusijos, kuri padėtų išsiaiškinti tikruosius vaiko poreikius. Tarkime, išsiaiškinus, kad vaikas bijo tamsos, mama gali ir toliau leisti miegoti atviromis durimis, bet tėtis, kurio butas labai mažas, vengdamas prižadinti vaiką triukšmu (televizoriaus, indų plovimo, telefoninių pokalbių ar pan.), duris uždarys, tačiau leis miegoti prie naktinės lemputės. Tokius ir panašius smulkius dalykus reikia aptarti tam, kad vaikas jaustų, jog abu tėvai atsižvelgia į tai, kas jam svarbu, ir pagal savo galimybes juo rūpinasi. Kai tėvai sutaria dėl rūpinimosi vaiku, vaikas žino, kad nepavyks situacijos išnaudoti savo didesniajam patogumui ar dar didesniajam tėvų supriešinimui. Gilintis ir susitarti svarbu ir tam, kad abu tėvai mokytųsi išsakyti savo poreikius ir pastebėjimus, ieškoti kompromisų, gilintis į vaiko poreikius, ir galų gale vis daugiau su pagarba galėtų vienas kitą palaikyti tėvystėje.

Plano viršuje užrašomas vaiko (-ų) vardas (-ai). Galimas bendras vaikams planas. Jei vaikų situacijos labai skiriasi (pvz. didelis amžiaus skirtumas arba vienas vaikas gyvena su mama, o kitas su tėčiu), sudaromas planas kiekvienam vaikui.

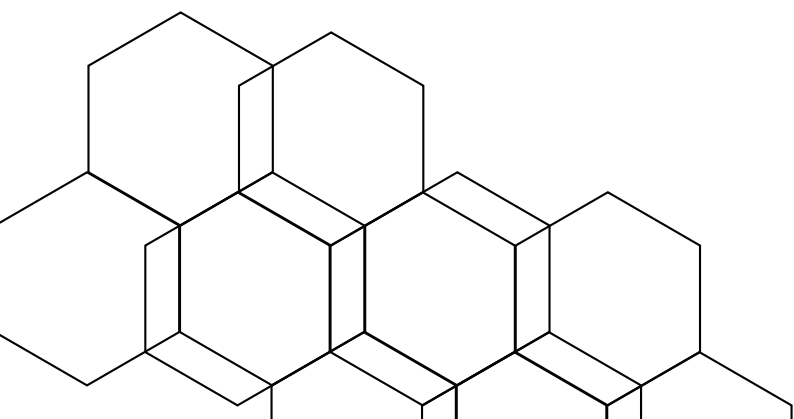
Jei tėvai nemokėjo naudotis kompiuteriu ar nemokėjo kalbos, pildydavau už juos, prireikus su vertėju – čia svarbu perspėti vertėjus būti nešališkiems.

Su teisėjais mano santykiai buvo griežtai formalūs, bendravau tik raštu, žinojau tik teismo adresą ir teisėjo pavardę. Telefoniniai pokalbiai vyko tik dėl specifinių situacijų. Kai vėluodavome susitarti dėl plano, man paskambindavo teisėjas ir aptardavome situaciją (pavyzdžiui, kartą planas buvo atidėtas, nes vienas iš tėvų po nelaimingo atsitikimo kurį laiką praleido ligoninėje).

Įpusėjus darbo procesą, reikalinga darsyk apžvelgti tėvų situaciją ir planus. Darbo proceso pabaigoje pasiteirauti, ar planas veikia, kartais jį pakeisti (tai daryti gali ir patys tėvai, jau be specialisto).

Proceso pabaigoje plano aptarime dalyvaudavau tada, kai kildavo konfliktų. Kartais mano pagalbos nereikėdavo, spręsti situaciją padėdavo ir kiti žmonės. Planą galėdavome keisti, kol jis dar nepateko pas teisėją. Teisėjas pasiteirauja, ar abu tėvai sutaria dėl plano. Jei taip, teisėjas leidžia išsiskirti.

Viso darbo rezultatas dažniausiai toks, kad pagerėja tėvų klausymosi, bendravimo įgūdžiai. Jie geba dirbti siekdami bendro tikslo (savo vaikų gerovės), dideles problemas skaidyti į mažesnius žingsnelius, turi galimybę aptarti ir sprendimų priėmimo procedūras. Apskritai šis procesas nėra greitas, nes susikalbėjimui reikia laiko. Kartais gali užtrukti iki dvejų metų. Po metų tėvams rekomenduojama susėsti kartu ir pažiūrėti, ar planas vis dar tinka kitiems metams – geriau viską aptarti vasaros atostogų pradžioje ar pabaigoje, nes yra daugiau pokyčių. Vaikai auga, jiems reikia daugiau daiktų, jų poreikiai keičiasi, todėl neretai reikia koreguoti planą. Jei vaikas – kūdikis, susitikimai ir pasitarimai turi vykti dažniau, nes kūdikis greitai auga ir vyksta daug pokyčių. Tada vertėtų planą peržiūrėti kas ketvirtį.

RŪPINIMOSI VAIKU (-AIS) SUTARIMAS

Tai tėvų sutarimai apie tai, kuris iš tėvų turi kokias atsakomybes ir kaip dėl to sutariama.

Vaiko buvimo (gyvenimo) vieta

Savaitės dienomis ir savaitgaliais

Savaitės dienų ir savaitgalių dalijimosi ritmas

Pas mamą

Pas tėtį

Ryšio palaikymas su mama / tėčiu, kol vaikas pas kitą iš tėvų

Su mama

Su tėčiu

Vaikų paėmimas ir nuvežimas

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Auklėjimas ir praktiški klausimai	Mamai	Tėčiui	Susitarimai
Kokie dalykai tėvams svarbūs, auklėjant vaikus?			

Namų taisyklės	Pas mamą	Pas tėtį	Susitarimai
Šukuosena / Kirpimas			
Rūbai			
Švara / higiena (auskarų vėrimas, tatuiruotės, ir pan.)			
Pasiėmimas iš ir nuvežimas į būrelius			
Dovanų pirkimas (gimtadieniai, Kalėdos, vaikų šventės, ...)			
Kišenpinigiai (kiek, kas moka?)			

Rūpinimasis sveikata	Pas mamą	Pas tėtį	Susitarimai
Svarbūs sprendimai			
Smulkesni, ne tokie svarbūs sprendimai, kaip kraujo tyrimai, skiepai ir pan.			
Apsilankymai pas odontologą			
Apsilankymai pas šeimos gydytoją			
Kiti apsilankymai poliklinikoje			

Mokykla	Pas mamą	Pas tėtį	Susitarimas
Mokyklos pasirinkimas			
Tėvų susirinkimai			
Elektroninio dienyno peržiūrėjimas			
Pasirašymas prie mokyklinių pasiekimų			

PRIEDAS

Atostogos	Pas mamą	Pas tėtj	Susitarimas
Vasaros atostogos			
Rudens atostogos			
Kalėdų atostogos			
Pavasario atostogos			
Velykos			
Vėlinės			
Kitos valstybinės šventės / minėjimai (Vasario 16-oji, Kovo 11-oji)			

Ypatingos dienos	Pas mamą	Pas tėtj	Susitarimas
Tėčio diena			
Mamos diena			
Vaiko gimtadienis (vardadienis)			
Tėvų gimtadieniai			
Senelių gimtadieniai			
Brolių / seserų gimtadieniai			
Kita			

Ypatingos šventės / atostogos / kaip jas leisti

Sutarimas: (pvz., apie dalyvavimą stovykloje, varžybose, atostogose su draugais, ...)

Dėl kelionių su vienu iš tėvų į užsienį

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Meno, sporto pamokos	Pas mamą	Pas tėtį	Susitarimas
Sporto pasirinkimas			
Sporto rūbai			
Sutarimai dėl sporto			
Muzikos pamokų / instrumento pasirinkimas			
Instrumentas			
Kita			

Aplinkybės, kada planas peržiūrimas	Detalizuotos aplinkybės, jei reikia		Susitarimai
	Mama	Tėtis	
Kai vienas iš tėvų išreiškia tam poreikį			
Kai vienas iš tėvų pastebi signalus, kad nėra gerai su (vaiko vardas)			
Kai vienas iš tėvų randa naują partnerį			
Kai tik kas nors keičiasi, tėvai aptaria tai tarpusavyje			
Kai yra finansinių pokyčių			
Prieš kraustydami			
Norime pasitarti su trečiu žmogumi, kai nerandame sprendimo / dėl jo nesutariame			
Norime reguliariai (kas kiek laiko) susėsti prie stalo ir viską peržiūrėti bei aptarti			
Kita			

Bendravimas	Mama	Tėtis	Susitarimas
<p>Kaip tėvai informuoja / aptaria:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Raštu / el.paštu/ programėle / užrašais, etc. ○ Telefonu ○ Vieta (kažkurio namai / neutrali aplinka?) 			
<p>Kiek dažnai?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Kasdien ○ Kai vaikai keičia vietas ○ Kai manome, kad reikia ○ Kitaip, tarkime, ... 			
<p>Kokiomis temomis tėvai informuoja vieni kitus?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ (Vaiko) sveikata ir gerovė ○ Apie tai, kas vyko su vaiku (-ais), kol ji (-s) / jie buvo su kitu iš tėvų. ○ Mokyklos rezultatai (namų darbai, kontroliniai, testai). ○ (Vaiko) draugai ○ Kitomis temomis 			
<p>Kaip tėvai elgiasi situacijose, kai jie abu yra kviečiami?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Norėčiau dalyvauti kartu ○ Nebūname kartu, susitariame, kuris eis ○ Dalyvauja tas iš tėvų, pas kurį šiuo metu yra vaikas.... ○ Kitaip, konkrečiai 			

<p>Kas palaiko ryšį su mokykla / darželiu / dienos centru / ...?</p>			
<p>Kas ir kaip palaiko ryšį su seneliais?</p>			
<p>Kaip tėvai informuoja vienas kitą, kai vyksta kas ypatingo? (apsilankymas pas gydytoją, liga, šeimos susitikimas, gimtadieniai, atostogos ir t.t.)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Iš karto, telefonu ☐ Priklauso nuo... ☐ Kitaip 			
<p>Kaip tartis kai kyla krizės su (susiję su sudėtingomis auklėjimo, elgesio problemomis)</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ tėvai tai aptaria kartu ☐ tėvai patys ieško sprendimų ☐ kitaip, t.y. 			
<p>Ar reikia susitarimų dėl socialinių tinklų ir ekrano laiko naudojimo?.. Jei taip, kokių?</p>			

Procedūros, kai iškyla konflikts	Mama	Tėtis	Susitarimai
<p>Ką daryti, kai yra (atrodo, kad kyla) konfliktas</p>			
<p>Dėl ko kaip tėvai norime susitarti, kad pavyktų konfliktą išspręsti su mažiausia įmanoma žala?</p>			
<p>Kas gali jums padėti, kai konfliktuojate?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Žmogus, kuriuo abu pasitikite (<i>jvardinti</i>); ○ Profesionalas (<i>psichologas, mediatorius, advokatas</i>) ○ Kita (<i>jvardinti</i>) 			

Abu tēvai sutinka su tuo, kas sutarta šīme rūpinimosi vaiku plane.

Vieta Data:-.....-.....

.....

Parašas Mama

.....

Parašas Tētis

Pasiūlymai Valstybės pažangos strategijai
„Lietuva 2050“ įtraukiant atskirą ambiciją

„Tvirta, ekonomiškai
saugi, darni ir naujai gyvybei bei oriai
senatvei pasirengusi šeima“

Lietuva – geriausia šalis kurti šeimą ir auginti vaikus

Lietuva – talentingų, gabių, kūrybiškų ir mylinčių žmonių kraštas. Tokie žmonės gimsta, auga ir ugdomi sveikoje ir tvarioje šeimoje. Valstybės pareiga sudaryti šeimai palankias sąlygas, padėti ugdytis ir atsiskleisti vaikams joje. Įgyvendinus šią išdėstytą ambiciją 2050 metais, Lietuva taps stipri, atsakinga, tvari ir ekonomiškai patraukli valstybė, kurioje kuriamos šeimos ir gyvena laimingi piliečiai.

Lietuvoje, kaip ir kitose regiono šalyse, dėl santykinai žemo gimstamumo, aukšto darbingo amžiaus vyrų mirtingumo ir intensyvios emigracijos per pastaruosius tris dešimtmečius, susiformavo populiacijos augimui nepalanki gyventojų amžiaus struktūra. Mažėjanti santykinė jaunų žmonių ir reproduktyvaus amžiaus moterų dalis apriboja tolesnes gyventojų skaičiaus augimo galimybes: prognozuojama, kad, vyraujant dabartinėms tendencijoms, iki 2050 m. Lietuvos gyventojų skaičius sumažės maždaug iki 2,2 mln.

Viena iš politiškai reikšmingiausių Lietuvai ambicijų – imtis spęsti demografijos iššūkį, stebint ir vertinant nacionalinių bei pasaulinių pokyčių kontekste. Demografijos iššūkio sprendimas neatsiejamas nuo šeimos politikos formavimo strateginės ambicijos, orientuojantis į tvirtą, ekonomiškai saugią ir darnią, gyvybei atvirą šeimą, gebančią prisiimti šeiminius įsipareigojimus. Vadovaujama si šeimų įgalinimo ir subsidiarumo principais. Dauguma šeimų dalyvauja nevyriausybinių organizacijų, asociacijų, bendruomenių ir savanorystės veiklose. Įdiegti atviros valdžios principai ir bendrai kuriami sprendimai lemia geresnę viešosios politikos rezultatų kokybę. 2050-aisiais dauguma Lietuvos piliečių jaučiasi atsakingais savo valstybės šeiminkais. Šeima skatina bendruomeniškumo kūrimą, įsilieja į bendruomenes ir jas kuria. Tai prisideda prie tapatybės išsaugojimo, laisvės ir lygybės, pagarbos ir teisingumo puoselėjimo, konstruojant ateitį. Taip stiprėja glaudus abipusis ryšys tarp piliečio ir valstybės, pagrįstas pasitikėjimu ir atsakomybe, rūpinimusi bei tarpusavio įsipareigojimu, kurie pasireiškia priimant kasdienes sprendimus ir ieškant dermės bei sugyvenimo, kuriant geresnę ateitį Lietuvoje visiems, o ypač šeimoms.

Ambicija orientuojasi į jaunai šeimai palankios aplinkos sudarymą, kad iki 2050 m. Lietuva taptų šalimi, kurio-

je norėtųsi kurti šeimą, auginti vaikus ir dėl to gyventojų skaičius nemažės.

Todėl žengiant į ateitį, būtina įgyvendinti pokyčius trise pagrindinėse srityse, tai:

- **ekonominio šeimos saugumo stiprinimas**, be kurio nėra galimybės tikėtis, kad racionalius sprendimus darantys piliečiai, atsakingai keliantys aukštus lūkesčius ne tik savo, bet ir savo vaikų gerovei, imsis reikšmingo įsipareigojimo gimdyti ir auklėti vaikus. Ekonominis saugumas pirmiausiai sietinas su teisinga mokestine politika, kuri į šeimą žiūri kaip į vieną ekonominį vienetą, ir papildomas valstybės investicijas prisidedant prie to, kad sprendimas turėti daugiau vaikų nebūtų siejamas su skurdu ar esminiu pajamų sumažėjimu;
- **šeimos įsipareigojimų skatinimo ir šeimos tvarumo** sritis pirmiausiai yra sietina su pozityvaus visuomenės nuomonės požiūriu į šeimą formavimu, todėl ji neapsiriboja vien formaliaja Lietuvos švietimo sistema. Šios srities tikslas yra puoselėti jaunuolių, vyrų ir moterų gebėjimą ir motyvaciją prisiimti ilgalaikius teisinius ir moralinius įsipareigojimus vienas kitam ir savo vaikams šeimoje, kurti vienas kitą palaikančią pagarbą atmosferą šeimoje;
- **atvirumo ir pagarbos žmogaus gyvybei skatinimas**, suteikiant tėvams ir vaikams kuo daugiau informacijos apie žmogaus gyvybės pradžios ir sveikos gyvensenos aspektus; ugdant pagarbą žmogaus gyvybei ir užtikrinant kiekvienos gyvybės orumą kasdieniame gyvenime; puoselėjant teigiamą specialistų ir visuomenės požiūrį į besilaukiančias ir kūdikius pagimdžiusias moteris bei šeimas, o taip pat į šeimas, auginančias vaikus su negalia bei besirūpinančias ligotais arba negalią turinčiais šeimos nariais, siekiant, kad kiekvienas asmuo ir jo šeimos nariai, išgyvenantys krizę dėl grėsmės gyvybei ir / arba sveikatai, laiku sulauktų kompleksinės ar specializuotos pagalbos.

Strateginę ambiciją realizavusioje Lietuvoje:

Lietuva – atvira gyvybei ir sparčiai auganti šalis. Šeimų įgalinimas veikti gyvybės išsaugojimo kryptimi suteikia terpę plisti visuomenėje gyvybės kultūros šviesai. Tai sudaro prielaidas sveikesnei visuomenei, kuri yra pajėgi kurti tvarią ekonomiką ir išsaugoti švarią gamtą. Lietuvos, kaip valstybės, atsparumas priklauso nuo silpniausio tautos nario – silpniausios Lietuvos šeimos – atsparumo. Kuo Lietuvoje bus atsparesnės šeimos, tuo Lietuva bus tvaresnė.

Esant palankiai mokestinei sistemai, įgaliname šeimas pačias kurtis darbo vietas sau, savo šeimos nariams ir kurti pridėtinę vertę visuomenei, mažėja socialinių išmokų poreikis, šeimos drąsiai planuoja vaikų gimdymą ir auginimą, nes tai nedaro neigiamos įtakos jų finansinei situacijai. Samdomiesiems darbuotojams užtikrinamas ne būtinas minimumas, o orientuojamasi į orų atlygį, kuris sudaro galimybes išlaikyti šeimą, įsigyti būstą ir tinkamai aprūpinti šeimos kasdienybę, o taip pat nereikalauja papildomo darbo laiko. Tėvai gali skirti daugiau dėmesio šeimos ryšių stiprinimui – atostogoms, bendravimui, šeimos šventėms, dalyvavimui bendruomenių veiklose.

Augindami vaikus tėvai jaučiasi saugūs dėl tinkamos švietimo sistemos, jos prieinamumo, kokybės ir galimybių pasirinkimo. Valstybė ir darbdaviai sukuria tam palankias sąlygas. Švietimo sistema funkcionuoja efektyviai ir jautriai, atliepdama į vaiko prigimtį. Švietimo prioritetas – ne suteikti žinių, bet ir ugdyti asmenybę. Asmenybės ugdymui kuriamas mažesnių mokyklų tinklas, formuojamos mažesnės klasės, dominuoja talentų ir gebėjimų ugdymas per pažinimą. Kitų valstybės sričių, dėl jose dirbančių stiprių asmenybių, ekonominiai rodikliai gerėja, kyla gyvenimo kokybė ir visuomenėje auga pasitenkinimas darbu ir gyvenimu.

Visuomenėje šeimos įvaizdis viešojoje erdvėje siejamas su meile, pasitikėjimu, pagarba ir gyvybe. Stipriai sumažėja (iki 30 %) krizes patiriančių šeimų dėl ekonominio saugumo ir palaikymo. Palankių darbo sąlygų užtikrinimas, į kurį įeina teigiamas požiūris į šeimą darbo aplinkoje, lankstūs darbo grafikai, galimybė dirbti ne visą dieną, nuotolinis darbas, ilgesnės atostogos ir kitos priemonės prisideda prie noro turėti vaikų ir juos auginti didinimo, siekiant plėsti užimtumą, sukurti palankias šeimas ir darbo derinimo sąlygas, mokestinių lengvatų schemas draugiškai nusiteikusiems šeimų atžvilgiu darbdaviams.

Vaikų, jaunimo ugdymo programose, žiniasklaidoje ir viešojoje erdvėje akcentuojama šeimos savaiminė vertė, santuokos tvarumo svarba visuomenės ir valstybės gyvenime, pareiga rūpintis savo nepilnamečiais vaikais ir savimi negalinčiais pasirūpinti tėvais. Nuosekliai įgyven-

dinama kompleksinė psichosocialinė pagalba, skiriama ir prieinama visoms šeimoms, patiriančioms sunkumus ir atsidūrusioms krizėje. Visos šios priemonės ir išskirtinai Skyrybų prevencinė programa turės įtakos skyrybų mažėjimui, o vykstant skyrybų procesui bus pasitelkiamos mediacijos, Šeimos konferencijos ir kitos pagalbos priemonės, siekiant sumažinti neigiamą poveikį ir destruktivius veiksnius nepilnamečiams vaikams ir pačioms besiskiriančioms poroms bei jų socialinei aplinkai.

Šeima savo esme yra valstybės ir visuomenės socialinis išteklius. Šeima ne tik pajėgi suteikti gyvybę ir užauginti piliečius, bet ir rūpintis, priimti bei globoti pagalbos reikalingus artimuosius (senyvo amžiaus tėvus, ligonius, neįgaliuosius), o taip pat ir kitus asmenis (pavyzdžiui, tėvų globos netekusius vaikus). Todėl, valstybės padedama, daugiau sustiprins ir išplės šią savo ypatybę, taip vis daugiau tapdama bendruomeniškumo ir solidarumo mokykla visuomenėje.

Šeimos tvarumas ir pagarba šeimos tradicijų puoselėjimui ir perdavimui sujungia stipriais ryšiais kartas, ir iš kartos į kartą perduodama geroji patirtis ir vertybės yra išmintingai naudojamos tolesniam valstybės kūrimui. Tvariose šeimose auginamos asmenybės nebijo prisiimti atsakomybės už gyvenimą ir kūrimą, drąsiai ieško būdų kaip gerinti visuomenės gyvenimą, kurti pažangią valstybę.

Pagarba gyvybei – tai pagarba žmogui, kaip asmenybei. Kai suaugęs žmogus jaučiasi saugus ir orus, mylimas ir gebantis mylėti, jis yra moraliai atsakingas ir sugeba pasirūpinti ne tik savimi, savo šeima – vaikais ir negalinčiais savimi pasirūpinti tėvais – bet ir kitais silpniausiais visuomenės nariais. Valstybei vadovaujantys asmenys, žiniasklaida kuria vienijantį naratyvą – sveikoje, tvarioje šeimoje užauga nauja karta, kuri yra atsakinga, drąsi, kūrybiška ir pasirengusi prisiimti atsakomybę už tolesnį valstybės kūrimą. Viešojoje erdvėje patyčios nyksta, nes vyrauja pagarbos žmogui atmosfera, socialinėje erdvėje sumažėja neigiamos nuostatos / nuomonės santuokos ir šeimos atžvilgiu, daugėja laimingo šeimyninio gyvenimo pavyzdžių. Sunkiame gyvenimo situacijose, krizėse gyvenančios šeimos / asmenys gauna pagalbą, kuri įgalina pačią šeimą / asmenį susitvarkyti krizinėje situacijoje. Sunkių, krizinių situacijų mažėja. Valstybės įstatymai nukreipti į sveikatos problemų prevenciją, priklausomybių prevenciją ir gydymą. Tam pasitelkiamas ir NVO sektorius, kurio tvarumui ir paslaugų užtikrinimui valstybė sukuria palankią mokestinę ir įstatyminę aplinką.

Įgyvendinant šią ambiciją, demografiniai rodikliai stipriai gerėja (gyvenimo kokybė gerėja iki 30 %), vyksta

reemigracija (apie 40 % lietuvių norėtų grįžti į tėvynę), mažėja emigracijos srantai, todėl mažėja ir imigracijos poreikis. Klestinti valstybė eksportuoja ne tik savo kokybiškas prekes, intelektualinius produktus, meną, bet ir

gerą patirtį, kaip šeimų įgalinimas, ir ši pagalba padeda valstybės ekonominiam augimui.

Šeimocentriška politika didina kokybę visose gyvenimo srityse ir kelia gyventojams pasitikėjimą valstybe.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Ekonominio šeimos saugumo stiprinimo srityje:

- Sudaromos palankios ekonominės, finansinės sąlygos šeimoms, kurios laukia ar jau susilaukė kūdikio (-ių), mažinant biurokratinius mechanizmus, o taip pat mažinant mokestinius įsipareigojimus bei derinami šeimos, darbo ir studijų įsipareigojimai.
- Užtikrinamos kokybiškos ugdymo paslaugos visiems vaikams ir tolygus švietimo pagalbos, socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas visose regionuose.
- Plėtojamos į jaunas šeimas orientuotas būsto įsigijimo ir paramos nuomai formos, užtikrinant, kad būsto paskolos ar įmokos už nuomą dydis netaptų skurdo priežastimi šeimoms ir neužkirstų kelio šeimai apsirūpinti atitinkamo dydžio būstu.
- Lengvinama mokestinė našta nuosavą verslą turintiems ir vaikus auginančioms šeimoms ir jeigu šeima yra daugiavaikė arba / jeigu šeimoje slaugomas negalia turintis asmuo, taip padedant šeimoms užtikrinti orų pragyvenimą ir slaugymą.

- Sudaromos palankios sąlygos negalia turinčio vaiko tėvui / mamai uždirbti orų atlyginimą, kad mama / tėvas turėtų galimybę prižiūrėti neįgalų vaiką namuose.
- Sudaromos galimybės senjorams uždirbti papildomai, be didelės mokestinės naštos.
- Senjorų šeimose sutuoktinio/-ės netekties atveju, šeimos pajamos išlieka tokios pat, neatimant mirusiojo pensijos.

Šeimos įsipareigojimų skatinimo ir šeimos tvarumo srityje:

- Plėtojama šeimų savitarpio pagalba ir bendruomeniškumas per pasirengimo šeimai programas, pagalbos poroms ir tėvams priemones (per individualią, grupinę ir šeimų bendruomenių pagalbą), skirta stiprinti santuokinių ryšių, ugdyti tėvystės ir motinystės įgūdžius, kurios bus įgyvendinamos per NVO ir biudžetines įstaigas savivaldybėse.
- Parengta ir nuosekliai įgyvendinama skyrybų prevencinė programa.

- Prieinama ir teikiama psichosocialinė pagalba visoms sunkumus patiriančioms šeimoms per kompleksinių paslaugų šeimoms projektus savi-valdybėse.
- Sukurta šeimos ir darbo išsipareigojimų sritį koor-dinuojanti Taryba, į kurią įeina šeimų, darbdavių, profesinių sąjungų, ministerijų atstovai, politikai; jos tikslas – rūpintis šeimai palankios aplinkos ir geriausių užimtumo sąlygų priemonių kūrimu.
- Parengta ir nuosekliai įgyvendinama reemigraci-jos programa, siekiant emigravusioms šeimoms padėti sugrįžti į Lietuvą ir (re)adaptuotis; progra-ma skatintų stiprinti ryšius tarp šeimos narių, gyvenančių užsienyje ir Lietuvoje (atsižvelgiant į traukos ir stūmos veiksnius).

Atvirumo ir pagarbos žmogaus gyvybei skatinimo srityje:

- Vykdoma pagarbos bet kokiai gyvybei – nuo pat jos pradžios iki pabaigos – sklaida, žiniasklaido-je, visuomenėje, visose paslaugų (ypač sveikatos priežiūros ir ugdymo) teikimo įstaigose, jos vykdy-mui pasitelkiant valstybės, viešųjų ir nevyriausy-binių institucijų bendradarbiavimą.
- Akcentuojami ugdymo programose mokslu grįsti žmogaus gyvybės pradžios ir pabaigos nustatymo kriterijai, pagarbos žmogaus gyvybei ir orumui būtinybė.
- Sudaromos orios sąlygos sveikatos priežiūros įstaigose gimdyti vaikus: užtikrinamas pagarus sveikatos priežiūros specialistų elgesys, sveikatos priežiūros įstaigų bei kokybiškų paslaugų pasie-kiamumas, greita būtinoji pagalba.
- Saugomas kiekvieno žmogaus gyvybės kilnumas, rūpestingai ir pagarbiai teikiamos sveikatos prie-žiūros paslaugos, ypač vaikams su negalia bei jų šeimos nariams, o taip pat vyresnio amžiaus žmo-nėms ir jų slaugą vykdančioms šeimoms nariams.
- Plėtojama ir remiama krizinio nėštumo psichoso-cialinių paslaugų plėtra Lietuvoje.
- Įgyvendinama „Tūkstantis ir viena para“ („Pirma-sis tūkstantis dienų” arba analogiška) programa, kuri pasiekama / prieinama kiekvienai kūdikį (-ius) pagimdžiusiai moteriai ir jos šeimos na-riams – tai yra, veiksmingai vykdomas nuolatinis ir nuoseklus kompleksinis rūpinimasis pagim-džiusia moterimi ir jos vaiku pirmuosius trejus gyvenimo metus.
- Kuriamas pagarus požiūris į daugiavaikes šeimas bei šeimas, kuriose rūpinamasi negalią turinčiais bet kokio amžiaus asmenimis.
- Sudaromas paketas pagalbos priemonių ir užtikri-nami specialistai, kurie teikia medicininę ir / arba psichosocialinę pagalbą šeimoms, kuriose rūpina-masi negalią turinčiais asmenimis.
- Sudaromos sąlygos kokybiškam vyresnio amžiaus žmonių (senjorų) užimtumui, pasitelkiant ir ska-tinant NVO, valstybinių, verslo ir kitų institucijų bendradarbiavimą.